ҮДЭР ҺҮНИГҮЙ ХҮДЭЛЖЭ, УРГАСА ХУРЯАЛГАА ДҮҮРГЭЭ

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 215 (9968) | 1962 оной сентябриин 9, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

Баян ургаса абахa гээ һаа, бардам хүрэхэ үрэһэ хаа!

[...]уряад ороноймнай [...]алшад баян ургаса аба[...] байһандаа баяр дээрээ [...]р нэмэжэ, халуун тэм[...]ингээ эршэ үдэрһөө [...]ртэ шангадуулна. Тиихэ [...]раа, хойто жэлэйнгээ [...]аса мүнөөнһөө бэлдэжэ [...]энхэй. Түрүү колхоз, [...]озууднай һайнаар эдлэ[...] үрэһэнэй участогууд [...]рэ тарянанай баян урга[...]ургуулаа, мүн таряа [...]алгые түргэдүүлхынгээ [...]уугаар, намарай паар [...]эр хахална.

[...]збэшье, хойто жэл ба[...] баян ургаса абахын ту[...]хүсэд хүрэхэ үрэһэ хү[...]нгэ һайн шанартайгаар [...]жа абаха хэрэгтэй. Һайн [...]эн—баян ургасын үндэ[...]уури мүн. Имагтал һайн [...]энэй байбал, жэл бү[...]огтууритай һайн ургаса [...]жа болохо байһаниинь [...]тэ. Эндэ гансашье ороо[...] тарянанай үрэһэн тухай [...], мүн бусад ургамал[...]дай, тэрэ тоодо горох, [...]ын, мүн сахарай свёк[...] үрэһэ хааха тухай хэ[...]лэнэ.

[...]уб гэхэдэ, мүнөө жэл [...]убликымнай колхоз, [...]озууд баян ургаса үгэ[...] ургамалнуудые—куку[...], горох, бобы болон саа[...]ай свёкло гэхэ мэтые [...]э хэзээнэйхиһээ ехээр [...]на. Тэрэшэлэн хойто [...]эшье эдэ ургамалнууд [...] ехээр таригдаха бай[...] Тиимэһээ ажахын хү[...]рилэгшэд энээн тухай[...]гээл мүнөө үедэ бодом[...]о, хараалха уялгатай [...]а бшуу.

[...]63 ондо колхоз, совхо[...]ай хэрэглэгдэхэ үрэһэ [...]а тухай республикы[...] Министрнүүдэй Совет[...]ай тогтоол баталан [...]. Энэ тогтоолой ёһоор, [...]гай үйлэдбэриин уп[...]ининүүд, колхоз, сов[...]уд арга боломжонуудаа [...]жа үзөөд, таригдаха [...] ургамалнуудай үрэһэ [...]гэ хүсэд дүүрэн хааха [...]той. Тиихэдээ орооһо та[...]ай, кукурузын, бобын [...]лэй ургамалнууд бүри [...]р таригдаха гэжэ ха[...]ха шухала. Һайн үрэһэ [...]ын тула мүнөө юу хэ[...]рэгтэйб?

[...]н түрүүн үрэһэнэй [...]огууд илангаяа нарин [...]аар, эрхим шанартай[...], болзор соогоо хуряаг[...]а абтаха болоно. Энэ [...]ар нёдондо зарим га[...]а ушарһан тэсэшэгүй [...]гдалнууд дахинаа даб[...]аха ёһогүй.

[...]идэб гэхэдэ, нёдондо [...] зарим ажахынууд, жэ[...]хэдэ, Кабанскын, При[...]лиин, Сэлэнгын, Зэ[...] болон Загарайн аймa[...]ай ажахынууд үрэһэ [...]гөө хааха хүдэлмэрээ [...]уулһан, тэрэнээ хада[...] амбаарнуудаа саг [...] бэлэдхээгүй байһан [...] Мүн үрэһэ сэбэрлэхэ, [...]ха хүдэлмэришье эмхигүйгөөр, аали нобшоор ябуулагдаһан байгаа. Энэ ушарые ажахы бүхэнэй хүтэлбэрилэгшэд хараадаа абажа, һайнаар бэлэдхэхэ уялгатай.

Гадна, хүдөө ажахын бүхы ургамалнуудай үрэһэн октябриин нэгэн болотор хуряагдажа абтаха, мүн ноябриин нэгэн болотор сэбэрлэгдэжэ, амбаартаа хадагалагдаха ёһотой. Тиихын тула үрэһэ сэбэрлэхэ, хатааха хүдэлмэри тоог дээрэ тааруу зохидоор эмхидхэгдэхэ, тэрэшэлэн тоог, амбаарнууд, мүн үрэһэ хадагалха бусад түхеэрэлгэнүүд сэбэрлэгдэхэ, сагаадагдаха болоно. Имагтал сэбэрээр, хуурайгаар хадагалагдахадаал үрэһэн ургаха шадалаа гээдэггүй ха юм. Үнгэрөөшэ жэл зарим ажахынууд үрэһээ муугаар хадагалжа, уһа саһанда оруулжа, шиигтэй болгоод, мүн шубуу шонхортошье эдюулжэ, тэрэнээ нилээдгүй хоролтодо оруулһан байгаа. Иимэ ушар мүнөө жэл тохёолдохо ёһогүй.

Эрхим һайн, район бүхэндэ тааруу соортын орооһон үрэһэндэ хаагдаха зэргэтэй. Хэрбээ тиимэ орооһо тарянай хүсэд хүрэхэгүй байгаа һаань, колхоз, совхозууд хоорондоо андалдан абалсажа, тэрэнээ хүсэлдүүлхэ болоно.

Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ Министерство, нютагай үйлэдбэриин управленинүүд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болон партийна организацинууд энэ хүдэлмэриие эмхитэй һайнаар ябуулха, һайн шанартай үрэһэ хаахын, хадагалхын хойноһоо нарин нягта хиналта, тоо бүридхэл эмхидхэхэ уялгатай. Үрэһэ хүрэнгэ хадагалаад, хойноһоонь харууһалжа байха тусхай харюусалгатай хүнүүд томилогдоо һаа, һайн байгаа.

Хойто жэлэй ургасын үндэһэ һуури бэлэдхэл—гүрэн түрын удха шанартай хэрэг. Тиимэһээ энээндэ харюусалгатайгаар хандаха шухала. Колхоз, совхозууд таряа хуряалгаяа хурдан түргэнөөр ябуулжа, гүрэндэ орооһо тушааха хүдэлмэри ябуулхынгаа хажуугаар үрэһэ хүрэнгөө хаажа захалха зэргэтэй. Гэхэ зуура, мүнөө үедэ энэ хэрэг тушаа олон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хүсэд һаналаа табяадүй байһаар.

Энэ хэрэгтэ бүхы таряашадай, механизаторнуудай анхарал хандуулжа, саашадаа тогтууритай һайн ургаса абадаг болохын түлөө тэмсэл дэлгэрүүлхэ гээшэ партийна организацинуудай уялга мүн.

Баян ургаса абаха гээ һаа, бардам хүрэхэ үрэһэ хаа!

Үдэртөө 30—33 гектар

Мухар-Шэбэрэй «Путь Ленина» колхозой механизаторнууд Василий Архипович Черных «С-6» комбайнаар халаан соогоо 10 га хадахын орондо 30—33 гектарта хүргэнэ. Тэрэнэй нүхэр Василий Иванович Фефелов, Иван Петрович Кобылкин гэгшэд халаандаа 8 га хадаха нормотой аад, 23—25 гектар хүрэтэр хадана.

Гектар бүриһөө 800 центнер...

ХЯАГТА. **(телефоноор абтаба).** Полиин хатанай баян ургаса абаха зорилгоор Пограничнa совхозой кукурузашан Василий Тубановай даадаг звено горьтой оролдолго гаргаа. Звеногойхид даадаг 140 гектар полидоо наг шэбхэ зөөжэ утэгжүүлһэн, газараа һайнаар бэлдэжэ тарилга хэһэн юм. Зунай үедэ ургасань хаба соогоо харууһалагдажа, зуруд хоорондын элдүүрилгэ хэгдээ.

Тиигэжэ зарим талаараа дүрбэ метр хүрэтэр үндэрөөр ургаһан, гектарай 800 центнер ургаса үгэжэ байһан кукурузаяа эндэхид хуряажа дүүргэхэ дүтэлөө.

Г. Овсянкин.

Республикын колхоз, совхозуудта силос дараягын ябаса тухай

1962 оной сентябриин 5-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд, үйлэдбэриин управленинүүд	бухыдөө
Баргажанай	40
Кабанскын	45
Прибайкалиин	65
Түнхэнэй	58
Кабанскын управленидэ	**49**
Бэшүүрэй	52
Захааминай	61
Хяагтын	25
Зэдын	52
Хяагтын управленидэ	**39**
Яруунын	34
Хориин	57
Хориин управленидэ	**45**
Загарайн	23
Мухар-Шэбэрэй	58
Сэлэнгын	38
Тарбагатайн	73
Улаан-Үдын управленидэ	**47**
Республикын туршалгын станци	43

Баян ургасын бахада...

Г. БАДМАЖАПОВ.

Харгана нютагта трактор, машинын хүнхинөөн үглөөгүүр эртээнһээ үдэшэ орой болотор, бүхэли һүниндөөшье замханагүй.

Тиин Сэлэнгын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозойхид орооһо тарянайнгаа баян ургасые үдэр һүнигүй хуряажа, гээлтэгүйгөөр абахын түлөө тэмсэнэ. Мүнөө эндэ хоёр агрегат таряагаа баал болгон хадажа, дүрбэн агрегадынь таряа суглуулан сохижо байна. Бүхыдөө орооһото ургамалнуудай хахадһаа ехэнь хуряагдаа гэхэ гү, али 800 га таряан амяарлан хадагдажа, 600 шахуу гектарай баал суглуулагдажа сохигдоо.

Эндэ ажалладаг агрегадуудай дундаһаа лафетнэ жаткашан Г. Бадмажаповай нэрые дурдамаар. Энэ нүхэр 11 хүдэлмэриин үдэр соо 345 гектар таряа баал болгоо юм. Нүхэр Бадмажапов нүхэд Хамуев, Кузьмин гэгшэдтэй нэгэ бүлэг боложо хүдэлөөд, хамта 484 гектар хадаа. Тэрэшэлэн комбайнернууд А. Ринчинов, Б. Бальчинов, И. Новиков гэгшэд үдэр бүри 25—19—22 га хүрэтэр баал суглуулжа сохино.

Мүнөө колхозой гол тоог дээрэ таряан үдэр һүнигүй орожо, хаһа сагтаа сэбэрлэгдэжэ, бэлэдхэлэй пункт ябуулагдана. Кировэйхид 2 мянган центнер таряа гүрэндөө худалдаха түсэбтэй аад, сентябриин 5-най мэдээгээр **1100** центнер таряа худалдаа.

Олонхи тракторнуудаа хоёр халаанда хүдэлгэжэ, һүниндөө намарай паар хахална. Эндэ хамта 150 гектарта намарай паар хахалагдаа гэхэ гү, али түсэбынь 20 процент дүүргэгдээ.

Б. Банзаракцаев,
колхозой агроном.

СССР-эй Оборонын Министрэй ПРИКАЗ

1962 оной сентябриин 9. № 223 Москва город.

Нүхэд солдадууд, матросууд, сержантнууд, старшинанууд!

Нүхэд офицернууд, генералнууд, адмиралнууд!

Нүхэд танкова промышленностиин хүдэлмэришэд, инженернүүд, техникүүд!

Совет арад, тэрэнэй эрэлхэг зоригто зэбсэгтэ хүсэнүүд танкистнуудай үдэрые мүнөөдэр һайндэрлэжэ байна.

КПСС-эй XXII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлэй хэгдэжэ байһан оршон байдалда мүнөө жэлдэ энэ һайндэр үнгэргэгдэжэ байна.

Коммунис байгуулалтын асари ехэ программаар зоригжоһон Советскэ Союзай ажалшад өөһэдынгөө зоригжолто ажалаар инаг Эхэ оронойнгоо алдар солые, хүсэ шадалые арьбадхана, коммунизмын илалтые дүтэлүүлнэ. Манай Эхэ ороной хоёр алдарта хүбүүдэй—майор **Николаевай,** подполковник **Поповичой** замбуулинай дайда соогуур нэгэн доро амжалгатайгаар зэргэ ниидэлгэ манай арадай элитэ ехэ шэнэ илалтые харуулна, социалис байгуулалтын арсашагүй булюу байһые, советскэ экономико, наука болон техникын туйлалтануудые эли тодоор харуулна.

Совет хүнүүдэй амгалан ёһоной зохёохы ажалые манай эрэлхэг зоригто Арми болон Флот найдамтайгаар хамгаална.

Совет сэрэгшэд өөрынгөө сэрэгэй уялгые шэн зоригтойгоор дүүргэхэ зуураа, дайшалхы шадабаряа, моральна болон дайшалхы эрхим шэнжэ шанараа улам нарижуулхын тулада оролдосотойгоор ажаллана, шэнэ техникые, мүнөө үеын дайн байлдаа хэхэ шадабариие оролдосотойгоор шудална, ямаршье эзэрхэг түримхэйшүүлые бута сохихоор хододоо бэлэн байна.

Бүгэдэ арадай һайндэрөөр—Танкистнуудай үдэрөөр дашарамдуулан, таанадые амаршалан мэндэшэлнэб.

Дайшалхы болон политическэ бэлэдхэлээ дээшэлүүлгэдэ, сэрэгэй жаяг журам бэхижүүлгэдэ, частьнууд болон соединенинүүдэй һэримжые болон дайшалхы бэлэдхэлээ дээшэлүүлгэдэ саашанхи амжалта туйлахыень танкова сэрэгэйхидтэ хүсэнэб.

Бронетанкова эрхим һайн техникэ байгуулгада шэнэ амжалта туйлахыень танкова промышленностиин бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ хүсэнэб.

Танкистнуудай үдэрые һайндэрлэлгые тэмдэглэхын тулада **захирхамни:**

Мүнөөдэр, 1962 оной сентябриин 9-дэ манай Эхэ ороной ниислэл—Москвада, союзна республикануудай ниислэлнүүдтэ, баатар-городуудта хорин артиллерийскэ буудалгаар салют үгэхэ.

Коммунизм байгуулагша агуу ехэ совет арад мандаха болтогой!

Советскэ Зэбсэгтэ Хүсэнүүд, тэрэнэй алдарта Танкова сэрэгүүд мандаха болтогой!

Бүхы хүн түрэлтэнэй гэгээн гэрэлтэ ерээдүй—коммунизм тээшэ манай арадые хүтэлэгшэ Советскэ Союзай Коммунис партида алдар соло!

СССР-эй Оборонын Министр
Советскэ Союзай Маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ

СССР-эй Оборонын Министрэй ПРИКАЗ

1962 оной сентябриин 7. № 227 Москва город

Алба хэхэ болзороо дүүргэһэн сэрэгшэдые СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдһээ табиха тухай, сэрэгэй албанда ээлжээтэ таталга хэхэ тухай

Сэрэгэй уялгата алба хэхэ тухай хуулиин ёһоор ЗАХИРХАМНИ:

1. Сэрэгэй алба хэхэ болзороо дүүргэһэн солдадууд, матросууд, сержантнууд болон старшинануудые Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флодой, хилын харуулай болон дотоодын сэрэгүүдэй зэргэһээ запаста табиха.

2. Энэ приказай 1-дэхи пункт соо заагдаһан сэрэгэй алба хэгшэдэй табигдахаа байһантай дашарамдуулан, 1943 ондо түрэһэн аад, хүнгэлэлтэ абаагүй, таталгын болзорой хойшолуулагдаагүй эрхэтэдые, тэрэшэлэн сэрэгэй албанда таталгаһаа хойшолуулагдаһан болзоройнь дүүрэһэн аад, сасуутанайнь сэрэгэй алба хэжэ байһан наһанай эрхэтэдые Совет Армида, Далайн-Сэрэгэй Флодто, хилын харуулай болон дотоодын сэрэгүүдтэ бодото алба хэхын тулада татаха.

3. Тус приказые бүхы ротонууд, батарейнүүд, эскадрилинууд болон корабльнуудта соносхохо.

СССР-эй Оборонын Министр
Советскэ Союзай Маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ.

[...]обшорно, шанар муутайгаар хүдэлнэ

Зэдын XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз таряа хуряалгаяа эршэдхэнэгүй

[...] талхамнай ехээр мүндэртэ [...] хадаха, хуряаха талмай [...] бэшэ, соморшог болоо. [...]игээд хойнонь гарана бэ[...]эн бодол колхозой хүтэл[...]эй толгойе бүри зунһаа [...]улһэн байгаа хаш. Эгээл [...]анда төөриһэн шалтагаан[...] аймагай XX партсъездын [...] колхоз таряа хуряалгын [...] бэлэдхэл муутайгаар [...]айгаа, тиигээдшье хүдөө [...] энэ шухала кампани тон [...]шоор ябуулна. Эдэ хэлэһэ[...]алхын тула нэгэ хэдэн [...] харуулая.

[...]ГДАГҮЙ КОМБАЙН

[...] мастерскойдо заһабари[...] байһан автомашинануудай [...], тэндэ хүдэлдэг хү[...]алжа, ажал хүдэлмэ[...]рхон байтарнай, 2-дохи [...] парторганизациин секре[...] Найдан Цыбенов коляс[...]циклаар гүйлгэжэ ерэбэ.

[...] Цыбенов шофёроор хүдэл[...] аад, һайн һайхан үүсхэл [...]рань олон жэлдэ комбай[...]алаһан хүн), өөрынгөө автомобиль даб дээрэ дүүдээ үгөөд, энэ сезондо комбайнда ябаха гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиигэжэ «С-6» түхэлэй эбдэрхэй комбайн тушаан абаад, хоёр практикант-механизатор хүбүүдтэй тэрэнээ заһабарилжа эхилээ һэн.

— Хэдэн үдэр энээн уруу хубхай хооһон гүйлгэжэ байнаб. Комбайн хүдэлгэхэ гол ремень, транспортёр, нэгэдэхи гэнжэ оложо үгыт гэжэ яданаб. Тэдэнэйл олдоодхёо һаань, комбайнмнай бэлэн тооной болохо юумэ һэн. Шортоол зон байна, энэ мастерскойгоорхин! Хүниие найдуулхаһаа бэшэ юумэ үгы,—гэжэ нүхэр Цыбенов үнэн зүрхэнһөө зэбүүрхэнэ.

Теэд таряа хуряалгын түлэг дундаа хүүежэ, халуун наранай хабатайгаар шаран, «бүхы шадалаараа хүдэлыт!» гэжэ уряалжа байхадань, хайран үдэрнүүдээ хиидэ хосоруулжа байхадаа уур сухалаа хэншье хүрэхэ ха юм даа.

ЯБАД ГЭЭД ЛЭ ЗОГСОНО

— Одоолшье мүртөө оробол хабди, шангашаг лэ хүдэлхэ байна,—гэжэ 2-дохи отделениин Нарин Хундын полиин шэниисын баал суглуулжа захалһан комбайнернууд, тэдэнэй туһалагшад үдын эдеэлгэндэ ороод, шүлэ халбагадан һуухадаа дорюун бардамаар хөөрэлдэжэ байгаа һэн.

Энэ полидо «СК-3» гурбан комбайные механизатор нүхэд Дунаев, Мемзиков, Раднаев гэгшэд жолоодоно. Яаралтай шамдуухан эдеэлээд, дахин штурвалдаа һуужа, Хүндын баруун хажуугай полиин дундуур тооһо бурьюулан тамарна. Хэдэн дахин шамдуухан тойрожо ябатараа нэгэниинь зогсоодхибо, удангүй хоёрдохинь, гурбадахинь...

— Юун болооб, хайшан гэбэт?

— Бункер дүүрэшоол, машина байхагүй. Яаһан үни болоно гээшэб!—гэжэ, комбайн дээрээ гаража һарабшалан байжа, баруулжаа шэртэн хаража байһан комбайнер Раднаев гайхана.

Комбайнуудай зогсоһонһоо хойшо 20 минута үнгэрбэ, 30 минута, час хахад...

— Тьфу, юун гэһэн юумэ гээшэб. 4—5 бункер адаг лэ сохижорхихо байгаа гүбдии даа,—гэлдэнэ.

Гурбан комбайнай сохиһон орооһо оройдоо хоёр газигууд аяар 14—15 модоной зайда байһан Петропавловка тосхондохи тоогто шэрэжэ байһан аад, нэгэниинь харгыдаа эбдэршөө. Ганса машина яагаад үрдибэ гээшэб. Ябад гээд лэ зогсожо байжа хүдэлхэдөө юу хорооховб даа.

Иимэ эмхидхэлэй дүнгын юу харуулнаб гэбэл, аяар хэзээдэ унагаагдаһан 333 гектар баалай оройдоол 117 гектарые эдэ гурбан комбайн суглуулжа сохёод байна. 200 гаран гектарай ургаса хуха хаташоод, мүнөө болотороо хэбтэнэ.

Һүүлэй арбаад хоногой туршада амяарлан хуряахын түлөө нэгэшье гектар ургаса сабшагдаагүй. Аргынгаа тулахада, сентябриин 6-да, хоёр жатка сабшалганда табяа. Тиихэдэнь үшөө хоёр лафетнэ жатка «амаржа» байһаар. Һүүлшын 5 сүүдхэ соо миил 48 гектар таряа сэхэ комбайндаа. Иигэжэ арай шамай 165 гектар газарай ургаса хуряагдаа болоо. Хэрбээ 1760 гектар тарялан мүндэртэ сохюулжа хосороо гэжэ баримталха хуулита акттай болоо һаань, үшөө 1600 га ургаса эшэ дээрээ һууна ха юм. Иимэл даа, 20-оод шахуу хоногто хүдэлһэн ажалайнь үрэ дүн.

ХАЛАГНИ, ХАЙРАН ГОРОХ

Ниитынгээ адууһа мал шэмэ шүүһээр, баян тэжээлээр хангаха гурбан «баатарай» нэгэн болохо горохой удха шанарые хүн бүхэн ойлгодог болоо бшуу. Тиигээдшье тэжээл ехэтэй энэ ургамалые тариха гэһэн ехэ хөөрэлдөөн үнгэрэгшэ хабартаа болоод, түрүүшын алхамууд хэгдээшье гээшэ. Тус ажахы бусадһаа гээгдээгүй, түрүүшынхеэ 93 гектарта горох таряа, тэрэньшье «талаан» болоходоо яһала һайнаар ургаа.

Энэ ургамалые саг дарыдань, зүб ёһоор хуряажа абаа һаа, ерэхэ жэлэй хүрэнгэдэ бардам хүрэхэ горохой эрхим һайн шанартай орооһо хуряажа абаха байгаа. Харин юун болооб? Горох хуряаха ёһо гурим мэдэхэгүй ушарһаа гү, али анхарал хайхарамжаа хандуулаагүй дээрэһээ, горохоёо ехэ үрилтэ хоролтодо оруулаа. Сабшагдаһан хойнонь арбаад хоноод байхада «СК-3» комбайнаар 30 гектарын сохижо, гушаад центнер үрэһэ суглуулаа. Тиигээд үлөөшэ 60 гектарай ургаса суглуулжа сохихоёо комбайнернууд эгсэ арсаһан байна.

Сабшагдаһанһаа хойшо хорёод хоногто халуун наранда шарагдажа хаташаһан горох зааханааршье ойронь хүрэбэл сасаран, газарта унажа байдаг болошонхой. Хуряагдаһан поли дээгүүрньшье ябажа харахада, горохой үрэһэн бирсайжа, сагаалхин харагдана. Иимэ юумэ харахадаа, халаглахаар лэ байна.

Теэд энээн тушаа һанамжа оруулхада колхозой хүтэлбэрилэгшэд бүри һожоошье татахагүй юм. Гайхалтай! Үнэтэй сэнтэй ургамалые зүб ёһоор, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаха захяа заабари саг дарыдань үгөөгүй, хуряалгын технологиие ёһошолон баримталаагүй колхозой эрдэмтэ агроном нүхэр Лобыгин энээниие сүм харюусаха, шанга хэмжээндэ хүртэхэ зэргэтэй. Колхозой үнэтэ зөөри дэмыдэ хосорхо ёһогүй!

Ганса энэ бэшэ. Орооһото ургамалнуудые хуряалган дээрэшье гээлтэ мүн лэ бии. Жаткануудаа зүбөөр түхеэржэ шадаагүйһөө боложо, баалнууд мөөриин мүр дээрэ унаад, газартаа няалдажа ургашанхай, комбайнай подборщик тэрэниие сүм һабардан абажа шаданагүй. Тиигээд баалнууд эндэ тэндэ зурылдажа хэбтэнэ.

БУСАД ДУТАГДАЛНУУД

Намарай паар хахалхын түлөө поли дээрэхи һолоомо суглуулха гэжэ һанаашалагданагүй. Трактористнуудай дуталдаһан дээрэһээ тракторнууд нэгэ халаанда хүдэлнэ. Жэшээнь, 2-дохи отделенидэ «ДТ-54» түхэлэй 5 трактор мүнөө болотороо нэгэшье гектар намарай паар хахалаадүй.

Кукуруза хуряалганда бүхы хүсэеэ хаяха гэһэн эрилтэ мүн лэ тон хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ. 967 гектар кукурузаһаа 600-гаадынь сабшагдажа, силос болгогдоо. Полиин «хатаниие» хуряажа байһан техникын хүсэн гүйсэд дүүрэн ашаглагданагүй, ногоон набша зөөхэ автомашина дуталдана. Тиигэжэ зарим комбайн хэдэн үдэрөөр хүдэлжэ шададаггүй байгаа, мүнөөшье тиимэ ушарнууд тохёолдоһоор.

Поли дээрэ хүдэлжэ байгшадай хэрэглэмжэ хүсэд һайнаар хангагданагүй. Ехэнхи ушарта эдеэ хоол, үнгэрхэдөө хиһээмэ, мяха таһалдуулна.

— Хоёр үдэр хилээмэ эдеэгүйб. Талха аба, үгы һаа, яанаш гэнэ. Хаана, хэндэ хилээмэ барюулха хүнбиб. Үглөөгүүр эртэ ажалдаа гарахаш, үдэшэ орой ерээд хооһоор унтахаш. Гэртээ харихам,—гэжэ Улаан-Үдын түмэр замай отделениһээ энэ ажахыда хоёрдохи һараяа хүдэлжэ байһан басаган нюдөөрөө нёлбоһо гүйлгэн байжа манда гомдоо һэн. Энэ ушар олон баримта жэшээнүүдэй нэгэн гээшэ.

Колхозой правлениин түрүүлэгшын уялгые дүүргэгшэ нүхэр Побоков, парткомой секретарь нүхэр Бадмажапов түрүүтэй бусад хүтэлбэрилэгшэд конторо соогоо миин һууна гэхын аргагүй. Нүхэр Побоков хара «Волгодоо» һуунхай, нүхэр Бадмажапов коляскатай мотоциклаа унанхай иишэ тиишэ гүйлгэлдэжэл байха юм. Зүгөөр хаража, бодожо үзэхэдэ, эдэ нүхэд һэбхихэнээр, халирхайгаар ажалаа эмхидхэнэ, ябуулна гэжэ сэхэ хэлэмээр. Хүтэлбэрилгынгөө арга онолыен мүнөө үеын эрхэ байдалтай зохилдуулан хубилгаха, бүхы арга боломжоёо хуряалгада хуу хабаадуулха эрилтэ өөһэдынгөө урда эдэ нүхэд табиха уялгатай.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай тусхай корр.
Петропавловка тосхон

Энэ жэлдэ Хоринн аймагай Үдын совхозой 4-дэхи фермынхид ороохо таряанайнгаа ургасые һайнаар хуряажа, гүрэндөө эрхим шанартай таряа элбэгээр худалдахын тула ехэхэн оролдолго гаргана. Мүнөө эндэхид богонихон болзор соо гүрэндөө 2 мянга шахуу центнер таряа худалдаа гэхэ гү, али үдэртөө 400—450 центнер шэнэнисэ ашажа, бэлэдхэлэй пунктда ябуулна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус фермынхид хэдэн автомашинаар таряа Үдын элеваторто асараад байна.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Ойлгууламжын хүдэлмэриин аша үрэ

Бэшүүрэй хүдөөгэй ажалшад өөһэдынгөө арга боломжонуудые тооложо үзөөд, гүрэндөө 1 миллион пүүд таряа тушааха гэжэ шиндээ һэн.

Богонихон болзор соо хуряалгын хүдэлмэри дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ колхозниггуудые, совхозой хүдэлмэришэдые зоригжуулхын тула зоной дунда эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэриин тодорхой түсэб баталагдаа. Жэшээлхэдэ, партиин райком партиина ба советскэ эдэбхитэдһээ 27 политэмхидхэгшэдые элсүүлжэ, колхоз, совхозуудта эльгээһэн юм. Тэдэнэр комбайнова агрегадуудай механизаторнуудай дунда саг үргэлжэ эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри ябуулжа байна. Колхоз, совхозуудай парторганизацинууд агитаторнуудые суглуулжа семинар үнгэргэһэн, поли дээрэ агитпунктнуудые нээһэн байха юм.

Аймагай бүхы ажахынуудаар темпижбегэй механизаторнуудай үнэтэ үүсхэл дэмжэгдэжэ, агрегат бүхэнэй 1 час соо 1,5—2 га таряа унагаахын түлөө, сүүдхэдээ 20 часһаа бага бэшэ саг соо техникээ хүдэлгэхын түлөө тодорхой маршрутна картанууд ба ажалай түлөөһэн тодорхойлогдоһон юм.

Бэшүүрэй ба Охин-Булагай совхозуудта 5 хоногой туршада «С-6» комбайнаар 125 га, лафетнэ жаткаар 175 га таряа унагаабалнь, механизаторнуудта 15 түхэриг, 1 центнер ороохон үгтэдэг. Калининай нэрэмжэтэ колхоздо энэл хэмжээнэй ажал дүүргэһэнэйнь түлөө 1 хонин үгтэдэг.

Элэ мэтээр бэлэдхэһэнэй ашаар таряа хуряалгын хүдэлмэри эмхитэйгээр захалжа, олон комбайнова агрегадууд ба механизаторнууд түрүүшын үдэрһөө эхилжэ эрхим ажалай жэшээ харуулна, халаанайнгаа нормо 2-3 дахин дүүргэнэд.

Таряа хуряалгын хүдэлмэри 20 хоног соо дүүргэхэбди гэжэ «Победа» колхозой механизаторнууд уялга абаад, аймагайнгаа бүхы таряашадые социалис мүрысөөндэ урнһан юм. Тус колхозой правлени, партком механизаторнуудай хүдэлмэри, тэдэнэй хоорондохи социалис мүрысөө шадабаритайгаар эмхидхэнэ. Мүн колхозой полевой стануд дээрэ 3 агитпунктнууд, нээгдэнхэй. Тэндэ колхоз ба механизатор бүхэнэй социалис уялганууд, үдэр бүхэнэй ажалай дүн харуулһан самбарнууд, лозунг ба плакадууд үлгөөтэй. Тэндэ дуратай сагтаа шэнэхэн газетэ, журналнуудые уншажа болохо. Агитпункт соо үе үе болоод лэ хөөрэлдөөнүүд, элидхэлнүүд үнгэргэгдэдэг, концерт, наада табидаг. Политическэ хүдэлмэридэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадана.

Колхозой бригаданuудта мүрысөөнэй дүн үдэр бүхэндэ тунхаглагдажа, эрхимлэһэн нүхэдтэ шан барюулагдадаг, улаан тугхан комбайндань үлгэгдэдэг. 3 хоноод лэ бригаданuудай хоорондохи мүрысөөнэй дүн элиболожо, булиһан нэгэндэнь колхозой парткомой ба правлениин Улаан туг барюулагдадаг. Эдэ бүгэдэ эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулһанай ашаар олонхи механизаторнууд халаанайнгаа даабари үлүүлэн дүүргэдэг болоо. Түрүү механизаторнууд И. Смолин, В. Некипелов, А. Некипелов гурбан «С-6» комбайнаар үдэр бүхэндэ тус тустаа 25—35 га таряа унагаана. Ингэжэ «Победа» колхоз түрүүшын 10 үдэр соо 1364 гектар шэнинсэ хадаба.

Калининай нэрэмжэтэ колхоздо механизаторнуудай ажал мүн лэ һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Тус колхозойхид һүүлшын табан хоногой дүнгүүдээр партиин райкомой ба аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг «Победа» колхозһоо буляажа абаба.

Охин-Булагта бүридхэгдэһэн табан агрегадуудта политическэ хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана. Жэшээлхэдэ, коммунист Алексеевэй даажа абаһан нэгэдэхи агитпункт уряа лозунг, плакат болон стендүүдээр шэмэглэгдэнхэй. Нүхэр Алексеев ажалайнгаа үдэр бүхэнэй түсэб табидаг. Саг үргэлжэ хөөрэлдөөнүүд, элидхэлнүүд боложо байдаг. Үдэр бүхэндэ ажалай дүн гаргадажа, түрүүлһэн агрегадта улаан тугхан барюулагдадаг. Тиигээд түрүү механизаторнууд ударнигуудаа хүндэлэлэй столдо һуулгадаг. Агитпунктын дэргэдэхи редколлегиин гэшүүд совхозой комсомолой организациин секретарь А. Степанов, тоо бүридхэгшэ В. Коробенков, инструктор Очиров гэгшэд «Алдарта ажалай хуудаһануудые», «Сахилгаан дохёонуудые», шог зугаата «халхуурнуудые» гаргадаг.

Тус совхозой нүхэр Поляковой ударидадаг нэгэдэхи комбайнова агрегат 7 хоног соо 1700 гектар таряа унагаагаа. Механизаторнууд нүхэд Е. Разуваев, К. Коробенков, М. Асеев, Т. Селиванов, Ц.-Д. Мункуев гэгшэд халаанайнгаа нормо 200 процентһээ бага бэшээр дүүргэдэг тула «Полиин гвардеецүүд» гэжэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Бэшүүрэй совхозой механизаторнуудта эхэнэрнүүдэй совет эдэбхитэйгээр туһална. Түрүү һуури эзэлһэн таряашадта совхозой бүхы эмэгтэйшүүлэй үмэнэһөө амаршалга үгтөөд, «илагшадай пирог» барюулагдадаг. Һая Дабаанай механизаторнуудта тус соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Сахарова хэдэн түлөөлэгшэдтээ орожо ерээд, баяр баясхаланта оршон байдалда түрүү таряашад Николай Полянский, аха дүү Мирон, Георгий Болоневтондо «илагшадай пирог» барюулба.

Гэхэтэй хамта аймагай зарим ажахынуудай, жэшээлхэдэ, «Рассвет» колхозой, Бэшүүрэй совхозой хоёрдохи, табадахи, зургаадахи отделенинүүдэй парторганизацинууд ба политэмхидхэгшэд таряашадай дунда политическэ хүдэлмэри ёһотоор ябуулжа шадаагүй. Энэл шалтагаанһаа ехэхэн дутагдалнууд гарана, хуряалгын хүдэлмэрине унжагайруулна.

Мүнөө хаа хаанагүй баал суглуулан сохилго эхилэнхэй. Гүрэндэ таряа тушаалга түргэндөө ороо. Тиимэһээ политическэ хүдэлмэри бүхы ажахынуудта, отделени, бригада, агрегат бүхэндэ эршэмтэйгээр дэлгэрүүлжэ, гүрэнэйнгөө амбаарта 1 миллион пүүд сэбэрлэгдэһэн, һайн шанартай ороохо сентябриин 25 болотор тушааха гээшэ аймагай партийна организациин нангин уялга мүн.

А. Бардонов,
КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой секретарь.

Кукуруза һолоомотой холино

Шэмэтэ кукурузын һайн ургаса туйлаһан Сэлэнгын совхозой механизаторнууд үнэтэ ургамалаа эрхим болзорто, гээлтэ хоролтогүй хуряахын түлөө тэмсэнэ. Техникэ зэмсэгүүдээ бүтээсэтэйгээр ашаглана. Совхозой дүй дүршэлтэй комбайнёрнуудай нэгэн Бабасан Золтуев һүүлшын 5 үдэрэй туршада 50 гектар кукуруза хуряажа, 403 тонно шэмэтэ кукурузын эшэ набша хуряажа, социалис мүрысөөндэ эрхимлэбэ. Тэрэнэй даадаг агрегат совхозой дирекци, партком, хүдэлмэришэдэй комитедэй дамжуулгын улаан вымпелдэ хүртөө, нэгэ эрье хонёор шагнагдаа.

Шударгыгаар ажаллажа, улаан вымпел, эрье хонидо хүртөөд байхадаа, комбайнер Бабасан Золтуев:

— Бидэнэр саашадаа бүри һайнаар ажаллахабди. Комбайн, машинаа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, үдэрэйнгөө даалгабари холодоо үлүүлэн дүүргэхэбди,— гэжэ мэдүүлээ.

Совхозой Сайдамай фермынхид коммунист Пыл Бимбаев, комбайнер Бабасан Золтуев түрүүтэй, кукурузын шэмэтэ эшэ набшые һолоомонтой холижо, 4 мянга гаран тонно силос дараба.

Р. Балданов,
манай корр.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1962 оной сентябриин 9.

Түрэл орон дотор

УҺАН ДОРО ДОЛОО МИНУТА

Зунай халуун үдэр һэн. Галя Летунова түргэн урасхалтай Томи мүрэндэ орожо байба. Тиигээд уһа залгяад шэнгэшоо. Тэрэ басагахан уһан доро долоо минута хэбтээ бшуу. Түргэн туһаламжын машинаар ерэһэн врач Николай Реутов басаганай ами наһа абархын түлөө тэмсэбэ.

«ДП-2» түхэлэй тусхай аппарадаар басаганай уушхан соо ороһон уһа дары һоруулжа, мэнгээрһэн хоолой руунь кислород оруулба. Хлористо кальци, эфедрин, глюкозо шуһа уруунь тарижа, сээжыень аятайгаар нидхэрбэ. Нэгэ хэды минутын үнгэрөөд байхада, басаган нюдөө нээжэ, һулахананаар дуугараа.

Түргэн туһаламжа үзүүлхэ Новокузнецкэ хотын станцида иимэ аюулда ороһон хүнүүдые абарха бригада бии болгогдонхой.

Профессор В. А. Неговскиин толгойлдог методическа лабораториин хүтэлбэреэр эдэ станцинууд хүдэлдэг юм. Аргашадай орёо нарин баатарлиг ажалай, тус лабораториин зохёоһон шэнэ аргануудай ашар гурба мянга гаран хүнүүд үхэлһөө абарагдаа.

БААТАР ХҮСЭЕЭ ТУРШАНА

Ленинградай Кировскэ заводто бүтээһэн «К-700» түхэлэй шэнэ трактор туршагдажа эхилээ. Энэ машина 220 мориной хүсэтэй. часай 2-һоо 40 километр хүрэтэр ябаха 16 скоростьтой юм. Энэ трактор шэнэ газар хахалхадаа часай 10 километр түргөөр ябаха аргатай. Кабинань трактористы́е хүйтэнһөө, халуунһаа хамгаалан халхалдаг. Рычагуудаар бэшэ, харин кнопконуудые даража тракторые жолоододог. Машинын эрхим һайн шанартай байһые туршалгын түрүүшын үдэрнүүд харуулаа. Туршалга үргэлжэлһөөр.

ЭРХИМ МЕХАНИЗАТОРНУУД—ХОНИШОД

СССР-эй арадай ажахын туйлалтануудые харуулха выставкын Соведэй комитет хайшалагша олон хүнүүдые выставкэдэ хабаадагшадаар баталаад, тэдэнние медальнуудаар шагнаа. Оренбургын түрүү онол арга шудалжа, тэдэнэр России Федерациин хони хайшалагшадай хоёрдохи конкурс дээрэ һайн шадабаритай байһанаа харуулаа.

Краснодарска хизаарай «Кубанский» совхозой Клавдия Зарваринада РСФСР-эй чемпионой нэрэ зэргэ олгогдоо. Нарин нооһотой табан хони тэрэ 12,5 минутаһаа бага саг соо хайшалаа. К. Варварина томо алтан медаляар шагнагдаа. Оренбургын областиин нүгөөдэ чемпион—Хабидулла Туркумбаев мүн лэ иимэ шан абаа. 26 минута 27 секунда соо тэрэ арбан хони хайшалаа.

Оренбургын областиин «Октябрьский» совхозой Е. Якушевада хүндэлэлэй диплом барюулагдаха. 28 хайшалагшад выставкын алтан, мүнгэн медальнуудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа.

(ТАСС).

СЭДЬХЭЛЭЙ СЭБЭР—БАЯР, АЖАЛАЙ ҮРЭ—АЛДАР

Таряашанай нэрэ хүндэтэй, харюусалгатай

Республикымнай урда зүгтэ, Сүхэ мүрэнэй эрьедэ, Хүгтэй Хангай гэлсэдэг үндэр хабсагайн хормойдо Алтай гэжэ сэлгеэ һайхан нютаг намжаарна. Энэмнай Хүдэриин совхозой түб тосхон гээшэ. Жэл бүри үндэр баян ургаса абажа, таряашан хүнэй нэрэ соло бүри хүндэтэй болгогшод эндэхи ажалшадай дунда үсөөн бэшэ.

Мүнөө энэ нютагайхид үндэр ургасаяа саг болзортонь, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тулада эршэтэй оролдосотойгоор хүдэлжэ байнад. Отделениин тоог дээрэ ерэхэдэмнай, хэдэн арбаад залуушуул элдэб янзын машинаар таряа сэбэрлэжэ, ашажа байба. Машинануудай хүдэлхые ехэтэ һонирхон хаража байһан буурал сагаан толгойтой үбгэн нэгэ залуухан хүбүүндэ хандан:

—Харахадам хүнгэхэнөөр лэ хүдэлжэ байнат. Бүхы юумыетнай машина хэнэ. Совет засаг таряашадай ажал хүнгэлхын тула ямар ехэ оролдолго гаргана гээшэб. Манай Коммунис парти, Совет правительство, бүхы арад таряашан хүниие ямараар хүндэлдэгыень энэнь үшөө дахин гэршэлнэ гээшэ. Хүндэлжэл байһандаа манда иимэ олон янзын техникэ үгэнэ хаям. Хуушан сагай таряашан хүнэй ажал һанахадаа, досоом үбдэнэ,—гэжэ хэлээд, хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ:

—Эрхим һайнаар хүдэлжэ ябаһан хүн ямар ехэ хүндэтэй, солотой гээшэб! Холош ошоод яахамнайб. Өөһэдынгөө Радна Доржиевич Гонсоруновые абаад үзэел даа. Энэмнай засаг түрын дээдын зургаанай гэшүүн болоод байна. Гансашье сэбэр һайханаараа бэшэ, солото ажалаараа иимэ ехэ хүндэлэлдэ хүртөө хаям.

Таряашан хүнэй хүндэтэ нэрэ тухай энэ үбгэжөөлэй эндэ хөөрэхэнь дэмы бэшэ байшоо. Житомирско областиин «Первое Мая» колхозой звеное даагша, 69 наһатай Социалис Ажалай Герой Надежда Григорьевна Загладын «Таряашан нэрээ хүндэлэгты!» гэһэн бэшэгэй толилогдомсоор, отделениин участок бүхэндэ хөөрэлдөөн болоно.

Жатка, комбайнуудай хүдэлжэ байһан газарта ошобобди. Полевой станда ойро хүдэлжэ байһан хэдэн механизаторнууд эдеэлхээ ерээд байба. Надежда Григорьевна Загладын табиһан асуудалнууд тухай хөөрэлдэбэбди. Лафетнэ жаткын машинист Ц. Д. Тулбереев түрүүлэн иигэжэ хөөрэбэ:

—Таряашанай нэрэ—хүндэтэйшье, харюусалгатайшье болоо. Харыт даа, ямар һайхан ургаса гарааб. Энээниие саг соонь, хоролтогүйгөөр хуряажа абаха—манай зорилго. Энээниие бидэ һайса ойлгонобди, оролдонобди. Теэд хура бороон ехээр ороно, жаткамнай эбдэрнэ. Тиибэшье би үдэртөө 20 гаран гектар хуряанаб. Ойрын сагта бүхы хуряалгаяа дүүргэхын түлөө үдэр һүнигүй хүдэлхэбди.

—Хэдышье һайнаар хүдэлхэ хүсэлэнтэй байхадамнай, заримдаа арга олдоногүй,—гээд тракторист Гарма Банзаров мэдүүлбэ. Манай агрегат гансал үдэрынь хүдэлнэ. Юуб гэхэдэ, динамамнай хүдэлхээ болиһоор үнинэй. Совхозой, отделениин хүтэлбэрилэгшэдтэ хэды дахин хэлээшье һаамни, тэрэниие һэлгэжэ, заһажа үгэнэгүй.

Манай һуугаад ябаһан хүнгэн машина хүбшэ тайгын модон шэнгеэр ургаһан кукуруза соо орошобо. Кукуруза руу орожо, гараа үргөөд үзэхэдэ, гарнай үзүүртэнь хүрэбэгүй. Буурсагуудынь томохон турнепсын зэргэ.

Силос даража байһан газарта ерэхэдэмнай, республикын суута кукурузашан, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Радна Доржиевич Гонсорунов тэндэхи хүдэлмэри хүтэлбэрилжэ байба. Радна Доржиевич ажал тухайдаа хөөрэхэ зуураа:

—Надежда Григорьевнагай бэшэгые ехэл һонирхожо уншааб. Манай, бүгэдымнай һанажа бодожо ябаһан һанал, бодол тухай хэлэнэ. Таряашан хүнэй нэрые хүндэтэйгөөр абажа ябахын түлөө ехээр оролдохо ёһотойбди.

Энэ жэл манай звено 150 гектар кукуруза, 30 га бобы, 20 гектар саахарай свёкло таряа юм. Тэрээнһээ бүхы дээрээ 12910 тэжээлэй единицэ абаха гэһэн уялга абаа һэмди. Хэнэйшье заабари, даалгабари үгэхые хүлеэнгүй, баран эбтэй эетэйгээр хүдэлжэ, муу бэшэ ургаса абаабди. Кукурузаяа хуряажа дүүргэхэ ойртожо байнабди, гектар бүриһөө дунда зэргээр 700—800 центнер набша ногоон гарана. Бобыгаа хадажа, үрэһэ хаахабди. Свёкломнайшье муу бэшэ. Абаһан уялгаяа дүүргэхэл байхабди.

Хойто жэл үндэр ургаса абахын тула эртээнһээ оролдохобди. Ерэхэ жэлдэ звено бэшэ, харин тусхай бригада бии болгохо. Газараа эртээнһээ хахалжа, октябрь, ноябрь һаранuудта наг шэбхэ зөөхэбди. Фермэ, отара бүхэндэ наг шэбхэ сомогдожо бэлэн болгогдоо, тэрэниие машина, прицеп дээрэ ашаха түхеэрэлгэ худалдажа абтанхай.

Үдэшэ орой, ажал хүдэлмэриин дүүрэһэн хойно, отделениин коммунистнар сомонойнгоо Соведэй байшан соо сугларжа, Надежда Григорьевна Загладын бэшэг тухай, таряа, кукуруза хуряалгын ямараар ябажа байһан тухай хэлсэбэд. Тэндэ үгэ хэлэһэн, отделениие даагша Буда Дамдинович Томбаев иигэжэ мэдүүлбэ:

—Отделениин бүхы ажалшадай, механизаторнуудай оролдосотой һайнаар ажаллаһанай ашаар мүнөө жэл... ургаса гараа. Илангаяа кукурузамнай ехэ һайн... нэй ашаар нёдондонойх... дахин ехэ силос дараха...

Баян ургасаяа хуряа... хын тула олонхи ком... жаткын машинистнуу... наар хүдэлнэ. Жэшэ... силоснэ комбайнай ма... Василий Цыденжапо... торист Будадоржо ... хоёр үдэрэй 13—17 гект... куруза хадана. Баһал ... руза хуряалгада комб... нууд Александр Пр... Бадмажап Сакияев, т... ристнууд Владимир Кр... Владимир Данжуров, ж... машинистнууд Аюшеев, ... буреев, Балданов, Бату... томашинын жолоошод ... ков, Федосеев, Катр... гэгшэд эрхим һайнаар ... нэ.

Гэхэтэй хамта ажал... халуун хаһада хүдэл... хайша хэрэгээр хандад... римдаа оройдоошье г... гүй хүнүүд дайралдан... мэһээ хуряалгын хү... удааржа байна. Манай... лениин хүдэлмэришэ... өөрынгөө урда байһан... зорилгонуудые һайнаа... гожо, ойрын үдэрнүүдт... саяа гүйсэд хуряажа ... гүрэндөө 4800 центнер ... таряа худалдаха уялга... зорһоонь урид дүүргэ... лөө бүхы хүсэ шадала... ха ёһотой. Үгэ хэлэһэн ... нистнууд, партийнабэш... хитэн нүхэд Галсанов, ... нов, Каркунов, Даш... болев болон бусад Н... Григорьевна Загладын ... гай гүнзэгы удхые хүн... дэ ойлгуулха, таряашан... дэтэ нэрые хухалхагүй... дааһан ажал хүдэл... харюусалгатайгаар х... энэ жэлдэ ургууһан б... гасаяа ойрын хэдэн ... туршада һайнаар х... абаад, гүрэндөө таря... ха түсэбөө болзорһоо... дүүргэхын тула ямар ... нүүдэй абтаха байһан ... хэлэбэд.

Ц. СУБ...
манай тусхай...
Хяагтын аймаг.
Алтай тосхон.

ЖИТОМИРСКО ОБЛАСТЬ. Черняховско районой «Первое Мая» колхозой гэшүүн, Социалис Ажалай Герой Надежда Григорьевна Загладын звеноёо энэ жэлдэ гектарһаа дунда зэргээр 100 центнер кукурузын эдеэшэнэн ороохо, гектарай 300 центнер саахарай свёкло, 12 центнер лён, 8 центнер леной үрэһэ абаха уялгатай. Мүнөө Н. Г. Загладын звеноһоо уялгаяа сохом дүүргэхэ байна.

Энэ суутай ажалшан «Таряашан нэрээе хүндэлэгты!» гэһэн бэшэг соо тон шухала асуудалнуудые табина.

Н. Г. Загладын бэшэгые оронойнай хүдөө ажахын хүдэлмэрнлэгшэд халуунаар дэмжэбэ. Тараан ажал эрхилдэг хүнүүд, малшад, механизаторнууд Украинын энэ суута эхэнэртэ бэшэгүүдые эльгээнэ.

Н. Г. Загладын хүдэлдэг түрүү колхозойхид гээгдэжэ ябаһан районойнгоо колхоздо туһалха болоо. Энээниие Надежда Григорьевна үүсхээ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Г. Загладa ерэһэн бэшэгүүдые абажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ҺЭШХЭЛ ТУХАЙ ЗҮБ ХЭЛЭГДЭНЭ

«Таряашан нэрээе хүндэлэгты!» гэһэн статья софгоо Надежда Григорьевна айхабтар шухала, ехэ удха шанартай асуудал табяа. Энэ эхэнэрэй үнэн зүрхэнһөө бэшэһэн статья үргэн уужам Эхэ оронойнай нютагуудаар сахилгаан мэтэ түргөөр таража, аха дүү үндэһэ яһатанай олон хэлэн дээрэ радиогоор дамжуулагдаа, газетэ, журналнуудта хэблэгдээ ха юм.

Надежда Григорьевнагай бэшэгые би «Буряад үнэн» газетэ дээрэһээ уншажа, ехэтэ һайшаабаб.

Хэрбээ ажахын хүдэлмэрилэгшэд болон хүтэлбэрилэгшэдэй бултадаа нүхэр Загладa шэнгеэр ажалдаа хандадаг, колхоз, совхозойнгоо баялигые арьбадхахын тула үнэн сэдьхэлээрээ оролдодог һаань, хүдөө ажахын гол продуктнууд болохо һүн, мяхан, үндэгэн, ороохо тараан болон бусад эдеэ хоолой зүйл Эхэ орон доторнай үни хада элбэг дэлбэг болохо һэн. Коммунизм байгуулгын асари ехэ хараа түсэб болзорһоо хэдэн жэлээр урид бэелүүлэгдэхэ байгаа гээшэб.

Уялга, харюусалга гэхэ мэтэ хүсэ ехэтэй, һай һайн үгэнүүд бии гээшэ. Гансал эдэ үгэнүүд тушаа радиогоор дамжуулаад, хэблэлдэ бэшэгдээд, элдэб хөөрэлдөөн, лекцинүүдтэ дурдагдаад, хүнэй һэшхэл тушаа ёһотойгоор хөөрэлдэдэггүй байгаабди. Түрэл партиимнай XXII съезд—коммунизм байгуулагшадай агууехэ хуралдаан дээрэ энэ асуудал гүнзэгыгөөр табигдаа. Тиигэжэ Советскэ Союзай Коммунис партиин Программа дотор совет хүн бүхэнэй сахиха ёһо заншалай хуули тодоор заагданхай.

Хүн бүхэндэ һэшхэл гэжэ байдаг. Эгээл энэ һэшхэл тухай Надежда Григорьевна ехэ хөөрэлдөө эхилбэ. Зарим нэгэн иигэжэ һанадаг: «Би өөрынгөө үүргэ дүүргээб. Хожомоо яашьег, намда хамаагүй». Иигэжэ шэбшэдэг хүндэ һэшхэл бии гү? Үгы даа. Тиимэ хүн гансал өөрынгөө хара ами хараад лэ, үдэр хоног үнгэргөөшэн гээшэ. Сэхыень хэлэхэдэ, иимэшүүл манай дунда үшөөл бии байһаар.

Түгнын уужам тала хонин һүрэг үсхэбэрилхэдэ таатай зохид, ногоотой газар юм. Гэбэшье хонин һүрэгөө олошоруулха талаар түргэн урагшаа дабшанагүйбди. Хонин бүриһөө хурьга абаха, искусственна үрэжүүлгэ хэхэ, бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар горьтой дутуу дундануud бии байһаар. Би хонин ажалда олохон жэл хүдэлжэ ябанаб. Энэ үе соо зарим тэды дүй дүршэлтэй болооб. Мал гээшэмнай харууһанай хүсэн юм. «Мяха эдихэ дуратай һаа, малаа һайнаар хара» гэһэн буряад угсаатанай сэсэн үгэ бии. Энэнь тон зүб. Үнэхөөр малаа һайнаар харууһалангүй, толгой бүтэн байг гээд лэ, ямаршье һэшхэлгүйгөөр ажаллабал, хаанаһаа һүн, мяхан, нооһон ехээр абтахаб даа.

Энэ жэлдэ манай «Эрдэм» совхозой полинуудта үндэр баян ургаса гараа. Иимэ һайн ургаса һая наашыншье гараагүй юм. Баянаар ургаһан таряагаа гээлтэ хоролдото оруулангүй, богони болзорто сүм хуряажа абаха ёһотойбди. Теэд энэ хүдэлмэри совхоздомнай үлүүсэ унжагайрна. Үнгэржэ ерэхэдээ, шанар муутайгаар хуряагдана. Жэшээнь, 1-дэхи отделениинхид (эрхилэгшэнь нүхэр Антонов) тариһан 113 га горохоо мүн үни хада баал болгожо хадаһан аад, мүнөө болотор хуряажа урдань ороногүй. Тэрэ мүртөө ургасынь хахад гээгдээ. Энэ юунһээ болооб? Отделениин эрхилэгшэ Антонов, главна агроном Ижевский гэгшэдтэ һэшхэл дутана бшуу. Тэдэнэр һанаа амар ябана. Хэды шэнээн зөөри энэ горохто гаргашалагдааб?

Совхозоймнай бүхы һалбаринууд ажахын тоосоондо оронхой. Манай бригада 5 отаратай. Хамта 15 хүн хүдэлдэгбди. Үбһэ хулһаяа отара бүхэн тус тустаа бэлэдхэдэг. Түсэбэй ёһоор 1630 центнер үбһэ хуряаха... мүнөө 2800 центнертэ... байнабди. Бүхы үбһэ... 50 — 60 центнерынь... дээрэ һурилэгдөөд, г... асарагданхай. 114 ... нооһо, 709 центнер ... рэндэ худалдаха ... үлүүлэн дүүргэдэ... бүриһөө хурьга аба... дүүргэгдээгүй үлэшоо... жүүлгын хүдэлмэри ... ябуулагдаа. Мүн ... гарзалха ушаршье би... Бригадын гэшүүд ... нягта холбоотойгоор ... даг. Бэе бэедээ хол... лалсажа байдагбди. ... венна үрэжүүлгэ му... дэжэ дүүрээ. Бри... гэшүүд «булта — нэг... нэгэн — бултанайнгаа...» гэһэн ёһо заншалаар ... даг. Би бригадынга... мэриин үрэ дүн ту... хэдээ, һайрхана бэш... дутуу юумэнүүд ол... нэгэнэйнгээ ажалд... харамжагүйгөөр ха... лоо һаань, тэрэнээ ... шүүмжэлэн, «саашад... жэ хүдэлхэ ёһогүй» ... гуулдагбди.

Хүдөө ажахыгаа түргэнөөр хүгжөөж... хоолой зүйлнүүдые ... жүүлхын тула парт... тельствамнай манда ... туһаламжа үзүүлн... Эрхим һайн техн... ральна үтэгжүүлгэ, ... рэнгэһөө эхилээд, ур... хүрэтэр элдэб эд ... хангана ха юм. һү... далдан абалгын ... горьтойгоор нэмэ... туһаламжа гүрэнэй... үзүүлжэ байхада, ... ажалшад тэрээндэ... болгон, ажалаа бүр... ехэтэйгээр эмхидх... бди.

Социалис Ажал... звеное даагша, 69 ... Загладын «Тарияш... хүндэлэгты!» гэһэн ... үргэн нийтэ зоной ... гууламжын хүдэлм... торнуудай ябуул... Һэшхэлтэй байһан ... ажал дээрээ хару...

Б. ДО...
«Эрдэм» совхоз...
Социалис Ажал...

Улаан-Үдын «Электромашина» завод «К-61» маркын автокрануудые хэжэ эхилһээр 500-дахи оньһожоролгые бүтээбэ. Энэ хүдэлмэридэ К. Авдоннчев, В. Калашников, В. Цук болон бусад амжалтатайгаар ажаллаа. Зураг дээрэ: арадай ажахыда ябуулагдахаяа байһан бүлэг автокранууд.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Оролдосото ажалай үрэ

«Бурстрой» трестын барилгын 3-дахи управлениин олон хүдэлмэришэд август соо эршэмтэй һайнаар ажаллаба. Александр Легицкас гэгшын хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригада һайн дүн туйлаа.

Тус бригадын штукатурщигууд энэ һарынгаа даабарие 160 процент дүүргээ. Ажалаа зүбөөр эмхидхэһэнэй, мэргэжэл шадабаряа улам дээшэлүүлхэ асуудалда ходо анхаралаа хандуулжа байһанай ашаар тэдэнэр бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Даабаряа дүүргэдэггүй хүн бригададань байдаггүй. Барилга дээрэ үнинэй ажалладаг Иван Афанасьевич Столбовских, бригадын гэшүүд Ольга Еремеева, Людмила Буркова, Нина Сметанина гэгшэд ажалдаа үнэн зүрхэнһөө хандадаг.

Мүн шэрдэгшэд болон штукатурщигуудай олон бригада үнгэрэгшэ һара соо һайнаар ажаллаһан байна. Жэшээлхэдэ, Клара Ястребовагай хүтэлбэрилдэг шэрдэгшэдэй, мүн Маланья Заиграевагай даадаг штукатурщигуудай бригаданууд август һарынгаа даабарие холо үлүүлэн дүүргээ.

Н. Александров.

Анхарыт, культурын таһагайхид

Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз мал ба таряан ажал ехээр эрхилдэг юм. Ажахын тоосоондо ороһон энэ колхозой гэшүүд ниитынгээ малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ абахаар хараалаад, эршэмтэйгээр ажаллажа байнхай. Эндэхи Түхүм тосхондо 55 үрхэтэ айл ажаһуудаг юм. Теэд эдэнэй сүлөө сагые культурнаар үнгэргэхэ тухайда аймагай культурын таһаг анхарнагүй.—Ноёхон нютагай ажалшадые саашадаа кино, лекци болон концертнүүдээр сагсоонь хангажа байг лэ,— гэжэ аймагай культурын таһагые даагша нүхэр Н.-Ч. Жамбаловта газетээр дамжуулан хандanабди. **С. Биликтуев.**

Городой барилгын талмай дээрэ

Ажал хэрэгынь урагшатай

ээнэй һэрюухэн агаарта
э дүүрэн амилагдана...
г дундаа баригдажа
ан олон дабхар томо
нгай хажууда залуу хү-
басагад сугларжа бай-
Байшангай орой дээрэ
туг аалихан һэбшээн-
амилзажа, хүдэлмэришэ-
ажалай амжалтада зориг-
жа байһандал үзэгдэнэ.
шьегүй гуша гаран хү-
басагад хэрэгтэй зэр
гүүдээ абаад, байшангай
дээдэ, дүрбэдэхи даб-
гаранад. Тэдэнэр хэхэ
айнгаа һуури түргэнөөр
, хараалагдаһан дааба-
атагүй дүүргэхэ зорил-
оор хүдэлжэ эхилбэ.
ээнһээ түсэблэгдэһэн эб-
ажалые харахадаа, хүнэй
урма баяраар халина.
хадань «Залуу наһа-
лтойдо ажал хэжэ жар-
, айл боложо амархаш»
сэн мэргэн оньһон
д арад зоной дунда хо-
хилсэгдэнэ ха юм. Эгээл
үгэнүүдэй удхада таа-
154-дэхи трестын
а-хабсаралгын та-
управлениин штука-
гууд Тамара Иннокен-
Калмыковагай хүтэлбэ-
комсомол-залуушуулай
бригадада ажаллана. Тус
ын гушан дүрбэн ком-
-залуушуул республи-
ай ниислэл—Улаан-Үдэ
Октябрьска районой
ко тосхондо баригдажа
н хилеэмэнэй комбина-
байшангые август һарын
штукатурлажа заха-

залуушуулай бригадын бү-
байһан ажалые тоолохо
һаа, олон янзыншье,
байха. Тус бригада
жэлэй июль һарада
гдээ һэн. Тиихэдэ эндэ
ахаар ерэһэн хүбүүд,
д бултадаа мүнөөшье
бригадада хүдэлмэрилһөөр.
эй ажалынь урагшатай
, һара бүхэндэ штука-
хэ түсэбөө 125 про-
айн шанартайгаар дүүр-
Жэшээлхэдэ, эдэ залуу
турщигууд байгша оной
һарада Улаан-Үдын һү-
комбинадай хүдэлмэри-

шэдэй ажаһууха арбан зургаан квартиратай гэр штукатурлажа, «һайн» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр тушаагаа һэн. Мүнөө тэдэнэр городой ажалшадые, мүн ойрын тосхонуудые хилеэмээр хангаха ехэхэн комбинадай харюусалгатай хүдэлмэридэ хабаадана. Теэд эдэ залуушуул энэшье даалгабаряа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхэнь найдамтай.

Тамара Иннокентьевна бригадынгаа ажал хэрэгые шадамар бэрхээр эмхидхэнэ. Нёдондо жэл хүдэлжэ эхилхэдэнь нилээд олон дутагдал, элдэб һаад тойбо болодог ушар яһала үзэгдэгшэ бэлэй. Үбэлэй янгинама хүйтэндэ шабар зууража, штукатура хэхэ гээшэ миин лэ бэшэ даа. Хэдышье тиимэ хүндэ хүшэрэй дайралдабашье, залуушуул һайнаар ажаллажа, амжалта туйлана. Үнгэрһэн үбэлэй, хабарай үедэ тэдэнэр республика соомнай баригдаһан Зүүн Сибириин болон Алас Дурна зүгэй промышленна томохон барилгануудай нэгэн болохо нооһо угаадаг фабрикын барилгада эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргээ.

Энэ барилга дээрэ һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө бүхы бригадаараа «социалис мүрысөөндэ илагшад» гэһэн дамжуулгын улаан вымпелдэ хүртэһэн юм. Сугтаа ажалладаг нүхэдэйнгөө ажалые эрхим һайнаар эмхидхэһэнэйнгээ түлөө бригадир Тамара Иннокентьевна Калмыкова «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө, «РСФСР-эй социалис мүрысөөнэй отличник» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаа.

Ажалдаа амжалта туйланабди гээд залуу штукатурщигууд һанаагаа амараагүй. Саашадаа үшөөл шангаар ажаллажа, халаан бүхэнэйнгөө даалгабарие 130 процент дүүргэхэ гэжэ оролдоо.

Бригадын гэшүүд, комсомолшууд Анна Ласточкина, Нина Скворцова, Люба Баткова болон бусад түрүү хүдэлмэришэдэй фото-зурагууд барилга-хабсаралгын табадахи управлениин Хүндэлэлэй самбарта гаранхай.

Тус бригадынхид жэлэй түрүүшын хахадай түсэбые һайнаар дүүргээ. Иигэжэ тэдэнэр һаяхан коммунис ажалай бригадын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

—Нүхэр Калмыковагай хүтэлбэрилдэг бригадынхид ажалай жаяг заршам хазагайруулха, ажалдаа хожомдохо болон бусад буруу ябадал юрэдөөшье гаргадаггүй, ёһотой замай залууршад болонхой,—гэжэ тус управлениин начальник В. И. Матвеев түрүү хүдэлмэришэдөөрөө омогорхоно.

Ажалдаа амжалта туйлахатайгаа сасуу штукатурщигуудай энэ бригадынхид бултадаа үдэшын һургуулида һуралсажа, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ. Һуралсалай энэ жэлдэ бригадын олонхидынь үдэшын арбадахи класста һуралсаха юм. Тэрэ тоодо бригадир Т. И. Калмыкова, штукатурщигууд Л. Ф. Баткова, Н. А. Скворцова, А. П. Ласточкина болон үшөө хэдэн хүбүүд, басагад оролсоно.

—Арбадахи классаа дүүргээд, барилгын институтда һуралсаха хүсэлэнтэйбди,—гэжэ бригадир Т. И. Калмыкова сугтаа ажалладаг нүхэдэйнгөө үмэнэһөө хөөрэнэ.

Габшагай ажалша эдэ залуушуулай энэшье хүсэлэнгынь бүтэхэл бэзэ.

Д. Шагдуров.

8 һАРЫН ИЛАЛТА

Буряадай совнархозой горнорудна промышленностиин управлениин предприятинуудай найма һарын дүн гарагдаа. Тус управлениин мэдэлдэ ородог предприятинууд жэлэй эхинһээ муу бэшээр ажаллажа, валова, товарна продукци гаргаха найма һарынгаа түсэбые амжалтатай һайнаар дүүргэһэн байна.

Республикымнай томо предприятинуудай нэгэн болодог Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат найма һарынгаа даабарие 102 процент дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур нэгэ миллион 733 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилөө.

Ципиканай управлениин коллектив найма һарынгаа түсэб 123 процент дүүргээ. Тус управлениинхид туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амарангүй, долоон жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түсэбые сентябрь соо дүүргэхэ гэһэн уялга абаад, тэрэнээ бэелүүлхын тула эршэмтэйгээр ажаллажа байна.

Б. Будаев.

Гайхамшаг габьяа гаргагшад

МҮХЭШЭГҮЙ ШЭН ЗОРИГТОНОЙ НЭГЭН

Үнгэрдэг лэ үдэрэй үнгэржэ байха үедэ үүдыемнай хэншьеб нэтэрүү шангаар тоншоод, орон гэхэдээ, Дарма шанга шангаар дуугардаг гурпмаараа дуугарһаар, хүхиһөөр ерэбэ:

— Минии ошожо, немецүүдые тоншосогоогоод ерээгүйдэ юумэ бүтэхэеэ болёо ха даа. Цырен Дулмын эжы, хүлеэжэ бү ядагты. Дайсанаа даража, даагаяа һүүлдэхэбди даа.

— Үхибүүнэй хүн болохо улаан бургааһандал адли... һаял һэн даа. Эжынгээ гээгдэхэдэ, ши хүхөөр үхибүүн үлөөлши даа. Теэд мүнөө ямар хүн болоод ябанабши даа. Ябахыса ябааш, Москвада дүрбэ-табан жэл һурааш, инженер болоош. Үгытэй үншэн шамайе һургажа, түрэһэн эхэ шэнгеэр хүн болгожо табиһан түрэл Эхэ ороноо аршалалсан абаралсангүй яахабши даа,—гэжэ минии эжы балшар багаһаань мэдэхэ Дармынгаа сэрэгтэ мордохоёо байхада, сэдьхэлынь шангадхан хэлээ һэн хаш даа.

— Цырен Дулмын эжы, ехэ зүб хэлэнэт. Танай дүү Цыпилмаагай эжы тандал тон адли даа. Нюураараш, һайгаарааш илгашагүй; манайнгаа Бэлшэртэ нилээн лэ салгима тогоотой байжа, нам шэнгинүүдые эдеэлүүлһэн садхааһаниинь тоогүй ааб даа. Би тантай уулзахадаа, Цыпилмаагай эжытэй уулзажа байһан шэнгеэр һанадагби.

Дарма манайда һүүлшынхеэ ороһон, һүүлшынхеэ уулзаһан байгаабди.

Үдэр сагууд үнгэржэл байба... Дарма Москвада дүрбэн жэл һуража, инженер болоод, хэды ехэ баяртай, хэды ехэ үүсхэл гаргаха хүсэлтэй, сэнхир хүхэ Байгал далайгаа тойрон, түрэл Улаан-Үдэ хотодоо энэ харгыгаар хүрэжэ ерээ һэм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо бүдүүн гурбаншье жэл болоогүй байтараа, Дарма Жанаевич баһал Байгалаа тойрон, баруун зүгые барижа мордоо бэлэй. Эелдэр хүхюун энеэдэтэй наадатай зангаараа, зүгөөр ондоо юумэнь гэхэдэ—солдат бэһэ бэһэлэнхэй.

Һажажа һууһан тайга соогуур яаралтай эшелонууд тогтохо тухагүй харайлган, хабсагай байсын шулууе ходоро харбаад гарашаһандал, тоннельнүүд сооһоо шохогод гэтэр хара торгон гэзэгэ хиидхүүлэн шуумайна.

Хүдэр залуу хүбүүдэй гуулин хоолой хүбшын хушануудай оройе һамнана.

Халуунхан дайнда шалгартарни
Ханилсам намайгаа хүлеэгээрэй,
Харюухан мэндээ ябуултарни
Һанаагаа намхандаа бү зобоорой.

Хонгёо хоолой хэнэйб? Дарма Жанаевичай. Хошон зугаа, һонин мэдээсэл, һонор анхарал хэнэйб? Дарма Жанаевичай гүүлһээр, хамта дайлалдаха нүхэдтээ Москва хүрэһэн юм.

Москвада сапёрнуудай курсада һураад, фронт гараһан байгаа. Тэндэ һураха үедэнь Гүнсэн Аюшеевна Цыденова (тиихэдэ БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ, СССР-эй Верховно Соведэй депутат байһан) хэдэ дахин уулзаа һэм гэдэг. «Яагаад түргэн фронт ошохо арга бии гээшэб? Бүри яашье ябуулнагүйл,—гэжэ Дарма нэгэ ерэхэдээ хэлээ һэн гэхэ.

Дарма Жанаевич хэдэн һара һуража, курсаяа дүүргээд, одоолшье унинэй хүсэһэн фронтдоо ошожо, түрүүшынгээ үдэрһөө хабаяа харуулаа һэн.

Баатарай үхэлөөр унаһан хүн тухай

1942 оной августын 11-дэ «Шэн зоригой түлөө» медаляар, 1944 оной июниин 30-да Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай II шатын орденоор, тэрэл жэлэй сентябриин 14-дэ Улаан Түгай орденоор, 1945 оной мартын 7-до Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай I шатын орденоор шагнагдаһан байгаа.

Нүхэр Жанаев Ленинэй болон Суворовой ордено, Улаан тугта гвардейскэ мотострелково бригадын инженернэ албанай начальник ябахадаа, гварди капитан нэрэ зэргэтэй

Д. Ж. Жанаев

байһан юм. Тиихэдээ солдадуудта хатуурхаа, хашаагүй, харин нүхэрэй өһоор хандажа, эдиһэнһээнь эдилсээд, хэһыень хэлсээд, тамхияа хубаажа татаад ябахадань, сэрэгшэ бүхэн согтой залитай, сэдьхэл дүүрэн байдаг һэн гэжэ хамта алба хэһэн хүнүүдынь дурдадаг. Тиимэл байһан байха. Дарма Жанаевичтай хаанаш ябаа һаа, хамар хамараа хараад һуухагүйш. Ямар нэгэ аргаар энеэдэ гаргаһан, баранние хүхеэһэн лэ байха. Намняа шарахан толгойтой ород хүбүүн байна гү, налагай хүхюун зантай украинец гү — хэнииеньшье хадань «Бадма» гэжэ өөгшөөн нэрлэдэг зантай һэн.

Энээн тухай Корней Нилович Языковай эхэнэр иигэжэ нэмээн хэлэнэ: «Москвада байхадамнай, Дарма Жанаевич тэндэ институтда һураһан юм. Манайда, нютагайнгаа айлда, ходо ерэгшэ бэлэй. Корнейе «Бадма», намайе «Дулма» гэхэ. Ехэл һайн хүн һэн даа».

Дарма Жанаевичай хуушан монголоор, ехэ сэбэрхэнээр бэшэһэн нэгэ бэшэгые нэгэшье үгэ хороон, нэмээнгүйгөөр, тэрэ зандань, хуушан монголойнь маяг соо танай анхаралда табяа һаа, һонирхолтой байха гэжэ һананам.

«Сайн үдэр!

Эрхим хүндэтэ хүүхэн Гүнсэн танаа энэхүү тэмдэгээр эрхим амарые хүргэхы лугаа хабсарган бэшэмээр боложо байгсан сонинтой зүйлнүүд гэбэчүү маша олон байха бүгээд, тиин бичэг дэгээрэ үлэ бичэмээр агсании үбэрээ мэдэржүү болотогой тануу тагаабарилан, гагсахүү би болбол үбэрүүн нютаг орон ээсэ хэдэн загуун модоной газараа ябагсанаа энэхүү нарата намарай үрлэгээгүүр мэдэржэ, харин эндэхиин амитани адагалбааса, бидэнэй хэлэ мэдэхэгүй ээсэ, айлчидта багахан хажар зон бүлэгээ. Июлиин арбан дүрбэн ээсэ эхилжэ, халагуун дайнда орожо, халагуун чису хаража, гал, усан, тэнгэри, дэлхэйн забсар ээр ябалцагаад, сэгүүлээ түгэсэгсэн үеын мүн августын 30-най үдэр дайн ааса хариха дагаан, би чуу бэе мэндэ үлдэгсэнээ мэдэржэ, танаа энэ жигаахан бичэгы бичэлээ. Нэгэтэ дайнай халагуун газар нэгэ хэдэн фрицын ехэ снаряд ерэжэ, надын сагуугсан нүхэнээ дүтэрхы унаха дагаан, минуу зэгүүн хүлые багахан бараг ээр шархатагуулагсан абчуу, би арбан табан хоногто Радныи Жаб мэтэ дохологоод, мүн лэ дайнаа ябагсан би. Энэ үдэр нарата намаруун эхин, би амаража хэбтэхэ загуураа энэ бичэг танаа бичэхэ гэгсэн санаае дэгүүргэжэ болоно. Нэгэ түхэреэн ой дотораа Сараантайн горход мэтэ усан урсажа, эндэ усан тэгээрмэ урида минуу хүрхинэ, зон айл хобор. Тэгээрмэчэд затагар зон урагша хойшоо гүйлдэнэ. Бичэхэ зүйл түгэсэбэ.

Сэгүүлээ Дарма Жанын

1.09.44.

Тэрэ затагар Языковуун хүбэгүүндэ надын мэндые хүргэжэ, хуучин Бадма чимайе харагаажа сагууна гэмэйчи.

Гүнсэн чи бичэг бичэхэ үгы ядагуу залхуу яндан зоной нигэн гэжэ мэдэмэй».

Энэ бэшэг тухай хэлэхэдэ, хэды ехэ гүн сэдьхэлэй ошонууд зүрхэнэй дотор һудаһануудые дайраад дайраад абанаб! Хэрбээ обёоржо, хёрхолжо уншаагүй һаа, энэ бэшэгые юрын лэ бэшэг ха юм даа гээдшье һанажа болохо. Зүгөөр удхалан тайлбарилхада, илангаяа найруулгынь талаар хараад үзэхэдэ, тон гүнзэгы удхатай. Дарма Жанаевич магад өөрөө бэшэһэн үгэнүүдээ удхалан тайлбарилаашьегүй байжа болоо, зүгөөр сэдьхэл зүрхэниинь үгэ бүхэн соонь ороод, өөрыгөө биб гэжэ байһаниинь эли. Гүнсэн Аюшеевнагаа өөгшөөн, тоомоо таһарангаа «хүүхэн» гэжэ хандана.

Эхэ орондоо, түрэһэн нютагтаа халуун дураа үгэжэ ябаһанаа уран хурсаар бэшэн мэдүүлбэ. «Би өөрынгөө нютаг оронһоо хэдэн зуун модоной газарта ябаһанаа энэ нарата намарай үглөөгүүр мэдэрбэб» гэнэ. Намарай хура бороотой бүрхэг һархаг үдэрнүүд боложо байтараа, гэнтэ ялбама наратай үглөөгүүр болоходонь, тэрэ тунгалаг һайхан байгаалиин байдалые Эхэ орондоё жэшэнэ. Ойн соорхой соо уһан тээрмэтэй горхо хараад, Хэжэнгэдээ, Һараантайн горхоной хажууда һууһан шэнги сэдьхэһэнээ нютагай басаган Гүнсэн Аюшеевнатай хубаалдан хандана. Зүүн хүлөө бага шархатаад, Радныи Жаб мэтээр (нютагайнь үбгэн) дохолһоноо хэлэхэдээ, тон һайнаар ойлгуулхын хажуугаар, нютагайнгаа хүнүүдые нюдэндөө хараһан шэнги болоод миһэд-миһэд гэжэ һууһанаа бэшэһэншье байжа магад.

Арба найман жэлэй саада тээ бэшэһэн бэшэгыень гаргаад, мүнөө дахин дахин уншахадаа, Гүнсэн Аюшеевнагай сэдьхэлээ гажарха юумэн олон байба. Теэд хүдэр шарайнь хүрин зүрхэнэйнгөө хүлгөө яашье мэдүүлнэгүй. Нэгэ хэды абяагүй һууһанайнгаа удаа ехээр һанаа алдаад: «Дарма ородоор ходо бэшэг бэшэдэг аад, энэ һүүлшынгээ бэшэгые хуушан монголоор бэшээ. Баарһан, нютагаа ехэл һанаһан байгаа хаш даа. Һайхан һанаатай хүн һэн. Германиин газар дээрэ гараад ябахадаа, нэгэ бэшээ һэн: «Өөһэдынгөө зоной дайнай

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

Мүнөөдэр
танкистнуудай үдэр

СОВЕТ ТАНКИСТНУУДТА АЛДАР СОЛО!

Совет Армиин танкова сэрэгүүдэй начальнигай орлогшо генерал-лейтенант Н. П. Константиновай хөөрөөнһөө

ороноо хамгаалгын
дайнай үедэ танкова
д ехэ үүргэтэй байгаа.
хэдэ, Берлиндэ боло-
байлдаанда 6300 гаран
хы машинанууд хабаа-
юм. Гадна үнгэрэгшэ
хабаадаһан танкова
дэй 250 мянган гене-
, офицернүүд, солда-
рэнэй шанда хүртэһэн
1142 танкистнуудта
Союзай Геройн
зэргэ олгогдоо һэн.
р танкистнуудай нэ-
Совет Армиин танкова
дэй начальнигай ор-
генерал-лейтенант Ни-
Павлович Константи-
хөөрэлдэбэбди.
лэн ошожо генерал-
лзахадамни, сэрэгэй
ын ямар үүргэтэй
тухай Николай Павло-
Константинов тодо тоб-
лэжэ үгэбэ.
тно-ядерна зэбсэгэй
һон үе сагта танкын
ага болоо гээшэ гү?—
суугдаа.
гэй эрдэм багаар
н хүнүүд лэ танкын
иигэжэ ойлгодог бай-
нэй дайн байлдаан-
ова сэрэгүүдэй туй-
үүргэтэй байһые дэл-
ёрдохи дайн тодорхой-
улаа. Тиимэһээ хэр-
етно-ядерна дайнай мү-
эхилхэ болоо гээшэ
танкнууд хэрэглэгдэхэ-
уу гэжэ ойлгодог хэ-

рэг үндэһэ баримтагүй. Танкова сэрэгүүд «армиин хуягта хүсэн» гэжэ нэрлэгдэдэг. Энэ танкова сэрэгэй үүргэ мүнөө улам дээшэлхэ. Танкнуудые элдэб янзын бусад буу зэбсэгүүдтэй жэшэбэл, эдээндэ ядерна зэбсэг тон багаар нүлөөлдэг. Иигэжэ мүнөө тодорхойлогдонхой. Радиоактивна зүйлнүүдээр ехээр хордоһон газарнуудые танкаар гаталхада зохистой. Манай совет танкнууд сүүдхын ямаршье сагта дайлалдажа, ябууд дундаа уһа мүрэниие гаталан гаража шадаха юм. Тиимэһээ мүнөөнэй танкова сэрэгүүд ракетнэ болон мүнөөнэй элдэб янзын сэрэгүүдтэй суг хэрэглэгдэхэдээ, туйлай ехэ хүсэтэй байха.

Хуушан зэбсэгүүд, тодорхойлбол танкнууд, мүнөө хэр хубилгагдаа гээшэб?

—Манай орон дотор айхабтар ехэ техническэ хүгжэлтэ боложо байна. Тиигэжэ танкова промышленностьда мүн лэ горьтой хубилалтанууд болоо. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнһаа хойшо танкова сэрэгүүд, элдэб янзын бүхы сэрэгүүд шэнги, ехээр хубилгагдаа. Танкнуудые бүтээхэ талаар совет эрдэмтэд, конструкторнууд харин эрдэмтэдые булижа ябадаг һэн. Мүнөө бүрил ехэ амжалтануудые туйланхай. Совет Арми мүнөө үедэ дайшалхы шэнэ шанар шэнжэтэй танкнуудтай болоо. Мүнөөнэй дайн байлдаанай бүхы эрилтэнүүдые эдэ танкнууд хангажа шадаха байна.

—Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеынхитэй сасуулхада, соединенинүүдтэ танкнуудай тоо хэр хубилгагдаа гээшэб?

—Советскэ Союзай Маршал Р. Я. Малиновскиин партиин XXII съездэ хэлэһэнэй ёһоор, манай мотострелково, танкова дивизинүүдтэ үнгэрэгшэ дайнай үеынхиһөө танкнууд олон болгогдонхой.

—Америкын сэрэгэй ажал ябуулагшад манай самолёдууд, танкнууд совет самолёдһоо, танкһаа һайн гэжэ хэлэдэг ха. Энээн тухай юу хэлэхэ байнат?

—Дайн байлдаанда бэлдэжэ байһан Пентагон эрхим һайн буу зэбсэг бэлдэхын түлөө бүхы боломоор юумэ хэжэ байна. Зүгөөр тэдэ зэбсэгүүдынь хэр шанартай юм ааб, мэдэгдэнэгүй. Самолёдууд тухай һайса мэдэхэгүйб гэжэ тэмдэглэхээр. Мэргэжэлтэдтэй хөөрэлдөө һаа дээрэ байха. Гэбэшье манай лётчигууд дэлхэйн олон рекорднуудые туйланхай. Манай авиаци замбуулин дайдын онгосонуудтай болоо. Андриян Николаевай, Павел Поповичой замбуулин дайдаар һая зэргэ ниидэһэн ушар Советскэ Союзай айхабтар ехэ хүсэтэй байһаниие гэршэлнэ.

«Т-34» түхэлэй танкнууд дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ тон һайн шанартай гэжэ тодороо һэн. Энээниие арсаха нэгэшье сэрэгэй начальник байхагүй ёһотой. Урдань һайса магтагдадаг байһан Гитлерэй танкова сэрэгүүд советскэ танкнуудай сохилто үзэһэн байха.

Америкын танкнуудта сэгнэлтэ үгэхын түлөө өөрынгөө зарим тэды дүй дүршэл хэрэглэжэ болохо һэн. Манай танкнууд хэзээдэшье тон һайн байһан, мүнөөшье һайн зандаа байһаар. Капиталис гүрэнүүдэй нэгэшье арми манайхи шэнги машинагүй. Маанадта мэдээжэ болоһон америкын бүхы танкнуудһаа совет танкнууд һураггүй дээрэ. США-да һүүлэй үедэ томо багаараа дунда зэргын яһала һайн танк гаргагданхай. Энэ машинань 105 миллиметр калибрай буутай. Зүгөөр энэ буунь Англида хэгдэнхэй юм. Тэрэ машинань 47 тонно шэгнүүртэй. Гэхэтэй хамта иимэрхүү түхэлэй манай танкнууд һураггүй бага шэгнүүртэй аад, хуяг, зэбсэг һайнтай байна. Шэгнүүрээрээ хүнгэн аад, элдэб байдалда хэрэглэхэдэ һураггүй дээрэ. Танкнууд буудаха юумэеэ түргөөр, түрүүшын буудалгаар һалгаха ёһотой. Танкын дайшалхы тон һайн шанарынь иимэ байна бшуу. Энэ талаар манай такнууд америкынхиһаа һайн.

—Өөһэдынгөө танкнуудай гайхамшагта хүсые һайнаар хэрэглэхын түлөө тусхай кадрнуудтай байха хэрэгтэй болоно гү?

—Та зүб хэлэнэт. Техникын хэршье хүсэтэй байгаа һаань, хүн гээшэ хэзээдэшье шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг. Хүнэй шадабариһаа дайн байлдаан дулдыдаха байна бшуу.

Советскэ танкистнууд үнгэрэгшэ дайнай үедэ эрэлхэг зоригоо, сэрэгэйнгээ шадабарие харуулаа һэн. Мүнөө сэрэгэйнгээ шадабарие улам нарижуулжа байна. Эрдэмтэй залуушуул алба хэхээ ерэнэ. Техническэ бэлэдхэлтэй хүнүүд частьнуудта алба хэнэ бшуу. Солдадуудай, младша командирнуудай тоодо дунда, дээдэшье эрдэмтэй хүнүүд олон. Манай танкова училищинууд, академи дээдэ мэргэжэлтэй командирнуудые, инженернүүдые, технигүүдые бэлдэнэ. Танкистнууд техническэ талаар эрхим бэлэдхэлтэй байна. Танкист бүхэн физикэ, радиоэлектронико, механика, оптико болон бусадые мэдэхэ ушартай байна бшуу. Эхэ орондоо үнэн сэхэ байхаар Коммунис партиин хүмүүжүүлһэн манай танкистнууд Эхэ оронойнгоо аюулгүй байдалые хёрхоор хамгаалжа, хэдыдэшье арад зонойнгоо урда уялгаяа дүүргэхээр бэлэн.

А. РОМАНОВ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

МҮХЭШЭГҮЙ ШЭН ЗОРИГТОНОЙ НЭГЭН

(Түгэсхэл. Эхинийнь 3-дахи нюурта)

аюулда орожо, гал түймэр боложо байхада, сэдьхэлни хэды үбдэдэг байгааб...»

Иимэ бэшэгүүдые бэшэжэ һууха-даа гү, али солдат нүхэдөөрөө халуун дайн соо амяа даруулаад абаха забһартаа гү, али ямар нэгэ тулалдаанай урдаханиур гү сэдьхэл бодолоороо сэгээн Байгал дээгүүр дэбин, Худан гү, али Хэжэнгэ голойнгоо эрьеэр сээжээ дэлгэһэндэл аман соогоо:

«Баянхан Хэжэнгээ мартагшалгүйб,
Балшархан наһанайм нютаг юм даа»
— гээд һууһаншье байжа магад.

Дарма Жанаевич Жанаевай дорюун, хүхюун хүн байһан тухайда нүхэдынь дурдадаг.

Энэ баатарнай хуушанай коммунист һэн. Заводтоо парторгоор хүдэлэгшэ бэлэй. Совнаркомдо хэрэгээр ерэхэдээ үбэл һаань телогрейка, ехэ гэгшын валенка үмдэжэрхинхэй ябаха. Ехэл простой хүн һэн даа» гэжэ мүнөө музейн хүдэлмэрилэгшэ Жалсан Жапович Жабон хөөрэнэ.

Үдэр сагууд ошожол байба. 1944 он. Манай совет арми дайсанаа дараха, Эхэ ороноо сүлөөлхэ нангин хэрэг бэелүүлжэ, бүхы фронтнууд дээрэ улам урагшаал шуумайн дабшажа ябаа һэн. 1945 оной апрель һара.

Огторгой, огторгой, огторгой,
Оёоргүй, сэнхир огторгой.
Үүлэд, үүлэд, үүлэд,
Үдэшын хара үүлэд.
Апрелиин һүни тэшхэнэ,
Аглаг доогуур гэшхэнэ.
Шпрей, Нейсэ мүрэнүүдтэй
Шэрүүн хүсэнүүдээр шэрэлдэнэ.
Туулган сэсэрдэһэд бутарна,
Тэнгэри балаар будана.
Энэ газар мэгдэбэ,
Иигэжэ хабараа угтаба.
Эртын дангина хабарай
Эрдэни үнгэнь жэбэрбэ.
Сэсэгүүдш һалбархаа айшанхай,
Хараһан лэ юумэн
Хатуу хурса үзүүртэй.
Хүйтэн түмэр хүүргэ
Хүһэрээ шэнги гэрдынэ.
Хабаһан бүридэнь хадагалаатай
Харатанай булаша—миинэ,
Огторгойн сэнхир байхын түлөө,
Хабарай сэсэгтэй байхын түлөө,
Басаганай жаргалтай байхын
түлөө,
Хүнүүдэй сэнгэлиг байхын түлөө
Хабаһандаа халуун зүрхэтэй,
Һанаһандаа һаруул сэдьхэлтэй
Холтоһон шарайтай хүбүүн,
Хори буряадай хүбүүн
Хүйтэн буладтай хүлзэлдөө,
Хүсэ хүсөө зэргэсүүлээ,
Галта миинэтэй нюурдалдаа,
Гар гараа мүргэсүүлээ.
Хүбүүнэй хүсэн ургалаа,
Хүһэрэй хүүргэ нугалаа.
Огторгой газар хоёр
Орьёлбо уһа галаар,
Ошотоо одод сасардаһаар.
Холо Эхэ орон —
Һолонготоно сэлмэгээр жэнгирэн,
Һонорхоноор сэдьхэл жэгэнэн.
Набшалма оронойнгоо түлөө
Нангин хэрэг бүтээгээ.
Нангин хэрэгэй түлөө
Наһаа хүбүүн үгөө.
Огторгой, огторгой, огторгой,
Оёоргүй сэнхир огторгой.
Үүлэд, үүлэд, үүлэд,
Үглөөнэй тана үүлэд!
Шэнэхэн түрэһэн үглөө
Сэсэг дээгүүр дэбхэрнэ.
Шинии нангин хэрэг
Шэнэ Берлиндэ мандана!

Берлиние эзэлхээр зориһон һүүлшын добтолгодо хабаадаха зуураа, гварди капитан Жанаев дайшалхы даабарие дүүргэхын тула тон бэрхэтэй газарнуудта шэн габьяа, баатар зориг гаргажа, ой намагтай газарнуудаар инженерно-саперно ротые түрүүлэн, бригадынгаа урагшаа дабшаха харгые арюудхажа, Тельтэ канал болон Нейсэ, Шпрей мүрэнүүд дээгүүр хүүргэнүүдые табилсаһан юм. Энэнэй шумууһан ажалай ашаар алба хэдэг бригадань плацдарм эзэлһэн байгаа. Манай хаарбазануудые буудаһан галай хэды шанга байбашье, нүхэр Жанаев дайшалхы частьнуудай эгээн урда ябажа, командованиин табиһан даабаринуудые бүрин дүүргээ. Энэ добтолгын үедэ ябаган сэрэгэй, артиллериин дабшаха замуудые миинэһээ сэбэрлэхэһээ гадна, 5 хүүргэ барижа, бүтүү ой намаг газараар 7 километр харгы замтай болгоһон байха. Энэ дайшалхы габьяагайнгаа түлөө Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэхөөр табигдаад, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар 1945 оной июниин 27-до, наһа бараһан хойноо Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоһон юм.

Тэрэ үедэ түргэн лэ үнгэрһэй даа гэдэг үдэрнүүдээ мүнөө үшөө нэгэ багахашье һаань, һунаһай даа гэжэ һанадаг болонхойбди. Дариин утаата, үзэсхэлэнтэ, үхэлтэ үдэрнүүд сэлмэг нарата, сэнхир огторгойто үдэрнүүд болонхой. Иимэ үдэрнүүдэй үбсүүн дээрэ жаргалаа эдлэн һуухадаа, хорёод жэлэй саана болоһон хатуу бэрхэ сагые дурдан, хайрата нүхэдөө шаналан шаналан һанахадаа, эршэ зоригоо улам шангадажа, амгалан огторгойн эрдэни дуһалые бүхы дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүнүүд аятайхаар альган соогоо суглуулан, дай үүдхэгшэдэй бурма дээрэ адхажа Кү-нөөһэй гэжэ сэдьхэхэ зуураа, хүн түрэлтэнэй нангин хэрэгтэ хубитаяа оруулалсан, гэгээн гэрэлтэ ерээдүй— коммунизм тээшэ дабшахадаа, Дарма Жанаевич, тан шэнги сапёрнууд байхые, зүгөөр дайнай бэшэ, амгалан тайбан, агуухэ коммунис ажалай сапёрнууд байхые хүсэнэбди.

Дарма Жанаевич, шинии эдир наһаяа үнгэргэһэн Хори нютагайнгаа Наран хадын ара үбэрөөр үрэжэлтэй жэлдэ улаалзай сэсэгэй улаан таша ургашаһандал мүнөө үеын залуушуулай, арбан долоо наһатанай, Хориин дунда һургуулиин байшанһаа гараад, һургуулиин (мүнөө Жанаевай нэрэмжэтэ) үйлсөөр хайша хайшаа тарахыень хараһан һайш. Эдэнэй гарта болбосоролой аттестат, ухаан бодолой холо холын харгы замууд! Заримайнь ойндо, Дарма Жанаевич, танайшье дүүргэһэн Москвагай электро-техническэ институт оронхой байханьмагадгүй. Эдэмнай коммунизм байгуулха хүнүүд бшуу. Тиимэһээ дээдэ мэргэжэлтэй болохонь шухала. Иигэжэ үдэр ерэхэ бүри улам баяжан, бэхижэн, коммунизмын наран тээшэ улам улам ойротон ябаналди. Буряад металлургын булад хайлуулжа байхыень харыт. Ялагад гэтэр нара баряад эрьюулһэндэл, уһа мүрэн болгоод урадхуулһандал урматай зогсоно. Балсаниинь будуун. Барбабарба сохилно зүрхэниинь. Гал бариха ямар баатар гээшэб гэн гэһээ, нюдэнэйнгөө шэл абажархиходоо, шэнгэхэн хоолойтой, сэлмэгхэн нюдэтэй хорёод наһанай хүбүүн байшаба.

Дарма Жанаевич, энэл даа шинии нютагай хүбүүн. Иимэ хүбүүдэй түлөө Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда ами наһаа үгэн ябаалши. Иимэ хүбүүд ажал бүхэнэймнай һалаа һалбари дээгүүр ажалай габьяануудые үзүүлэн байдаг.

Баһа арюун гоохон басагадшье байха. Аглаг тайгынгаа һажаан соогуур маряалдан, мүнгэн саһа монсогойлоод, хүзүү уруугаа хэлсэн хүхилдэнэ. Тайгын соорхойдо хүбүүнэй басагаа хүлеэн зогсоходо, хэншьеб, хүхы болон донгодожо, хүрин зүрхэнэйнь сохисо тоолоно. Зарим хүнүүд замбиие шүлэглэн дуулажа, зарим хүбүүд замби соогуур ниидэн дүүлинэ. Зарим басагад һарада ошохые һаналаа нюусаар бэшэнэ. Энэ бэшэгээ хаана ябуулха адрес дээрээ марган һууна.

Энэл даа, хоридохи зуунжэл! Коммунизм байгуулха хоридохи зуунжэл! Эсэгэ ороной эрэлхэг дайшад, таанадай үхэлтэ дайнтай тэмсэжэ, дайгүй байхын түлөө ами наһаа үгэжэ асарһан Хоридохи зуунжэл!

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА,
уран зохёолшо.

—✦✦✦—

Сагай уларал

Гидрометбюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха, Байгал шадарай аймагуудта бороо орохо. Зүүн хойто зүгһөө һулаханаар һалхилха. Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 2—4, үдэртөө 21—23 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Сентябриин 10 — 11-нэй үдэрнүүдтэ республика дотор үүлэтэйшэг байха, бороо орохогүй. Зүг бүхэнһөө һулаханаар һалхилха. Хойто аймагуудта һүниндөө 3—8 градус хүйтэн, үдэртөө 3 градус хүйтэнһөө хоёр градус хүрэтэр дулаарха, бусад аймагуудта һүниндөө 14—19, үдэртөө 17—22 градус дулаан болохоор хараалагдана.

Болгариин арадай һайндэр

1944 оной сентябриин 9-дэ социалис революци илан мандажа Болгариин Арадай Республика бии болоһон юм. Энэ үдэр болгар арад өөрынгөө Коммунис партиин ударидалга доро, Совет Армиин хүсэн түгэс туһаламжын ашаар фашизмын засаг түрэ унагаажа, арадай демократическа засаг—ажалшадай засаг түрэ байгуулаа һэн.

Энээнһээ хойшо Болгарида гүн гүнзэгы удха шанартай ниитын, политическэ ба экономическа хубилалтанууд болоо. Энэ орондо социализм илан мандаа. Шэнэ байдал байгуулгадаа амжаһан туйлалтануудаараа урмашан зоригжон, манай арад социализмын дүлэнэй улам улам хүсэтэйгөөр мандан дэлгэрхын тулада зохёон байгуулхы бүхы хүсэеэ зорюулан ажаллана. Коммунис партиин хараалһан харгы замаар Болгариин ажалшад дорюун хүсэтэйгөөр дабшан ябана. Энэ харгы замынь хадаа эгээн һайн общество—коммунизм байгуулгада асарха юм.

Эхэ оронойнгоо һандарэн һалахаяа байхадань манай арад гэгээн гэрэлтэ ерээдүй тээшэ дабшажа эхилһэн байна. Капиталис байгуулалтаһаа хүндэ хүшэр хойшолонгууд үлэһэн гээшэ. Урдань Болгари гээшэмнай ажахын талаар гээгдэнги орон байһан. Экономиконь газар тариалангай шэглэлтэй байһан юм. Хүндэ промышленность гэжэ байгаагүй шахуу. Хархис буржуйнарай эзэмдэжэ, хариин капиталай даража байһан үедэ, һүүлээрнь немецко-фашистска эзэмдэлгын үедэ болгар арадай экономико хүсэд һаланташан, үзэсхэлэн байдалда орожо байһан бшуу.

Байгаалиин баялигаар хомор дээрэһээ Болгарида үндэһэн промышленность байгуулхын аргагүй юм гэжэ байгаад гадаадын монополинуудай аша туһада арадтаа урбанги буржуйнар арад ниитэдэ харша хараа шугамаа балаалха гэжэ оролдодог һэн. Мүнөө болоод байхада энэ «теориин» шал худал байһаниинь эли тодо болонхой. Экономикые хурдан түргэнөөр хүгжөөн дэбжээхэ арга боломжо Болгарида бии гээшэ. Ороной айхабтар ехэ баялигые социализм лэ арадай аша туһада табижа шадаа. Мүнөөнэй Болгари— индустриально-аграрна орон болонхой. Энэ ороной промышленна үйлэдбэриин хэмжээн дайнай урда тээхиһээ 14 дахинаар ехэ болоо!

Социализмын дорюун алхам

КИРИЛ ЛАЗАРОВ,
БКП-гэй ЦК-гай гэшүүн, Болгариин Арадай Республикын финанснуудай министр

Ленинэй кооперативна түсэбэй үндэһөөр хүдөө ажахыда гүн гүнзэгы удха шанартай социалис революци хэгдээ. Тариашадай ажахынуудые хамтадхаха хэрэг орон дотор дүүргэгдэнхэй. Хүндэ хүшэр энэ зорилгонуудые шиидхэхэдээ манай парти Советскэ Союзай колхозно байгуулалтын баян дүй дүршэл хэрэглээ, дэлхэй дээрэ эгээн түрүүн социализмын илан мандаһан гүрэнэй материально-техническэ туһаламжада түшэглөө.

Социализм хадаа соёл болбосоролые хүгжөөхэ хэрэгтэ үргэн зам нээжэ үгөө. Болгарида юрэнхы эрдэмэй, тусхай мэргэжэлтэй һургуули, мүн дээдэ һургуулинууд олоор байгуулагданхай. Эдээндэ нэгэ миллион хахад хүн түлөөһэгүйгөөр һуража байдаг. Дунда эрдэмтэй хүнүүдэй, дээдэ һургуулинуудта һурадаг студентнэрэй тоогоор манай орон дэлхэй дээрэ түрүү һууринуудай нэгые эзэлдэг болоо. Болгариин соёл культурын мастернууд, театрнууд болон уран һайханай коллективүүд уласхоорондын олон конкурс ба фестивальнуудта үндэр сэгнэлтэ абаһан юм.

Социалис экономико ба культура байгуулгадаа болгар арад олон бэрхэшээлнүүдые дабажа гараа. Эдэнь хадаа тэрэ үедөө Вылко Червенковто һүрдэн һүгэдэхэ үе сагта гараһан дутагдалнууд юм. Партиин Центральна Комитет партийна, гүрэнэй, ажахын зургаануудтахи хүтэлбэридэ Ленинэй гурим ёһо һэргээн бии болгоо. Энээнэй ашаар арадай нэгэдэл улам бэхижээ, арад олониитын зохёон байгуулхы үүсхэл булаг мэтэ бурьялан байдаг болоо.

Ажалша олониитын эдэбхи үүсхэлэй улам ехээр бадарһанай ашаар гурбадахи табан жэлэй түсэб (1958-1962 онууд) болзорһоо урид дүүргэгдээ. Табан жэлэй һүүлшын жэлдэ туйлагдахаар хараалагдаһан үйлэдбэриин ба хэрэглэмжын хэмжээн үшөө 1960 ондо туйлагдаһан байна. Гурбан жэлэй турша соо национальна доход 40 процентээр ехэ болоо; жэл бүри 12 процентээр ургаһан болоно. Капитальна һомололгодо хараалагдаһан мүнгэ зөөриһөө багые гаргашалаад түсэбынь дүүргэгдээ.

Ороной арадай ажахын түргэнөөр урган хүгжэхэтэй хамта ажалшадай олзо доход элитэ ехээр ургана. Табан жэлэй түсэбөөр энэ жэлдэ салин хүлһэн 1.400 миллион лев болохо байһан аад, бүри 1960 ондо салин хүлһэниинь 1.670 миллион лев болоо. 1962 ондо тариашадай мүнгэн олзо 800 миллион лев болохоор хараалагдаһан аад, бүри 1960 ондо тэрэнь 830 миллион лев болоо юм.

Болгар арад дүрбэдэхи табан жэлэйнгээ түсэб (1961-1965 онууд) амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Энэ түсэб хадаа социализмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, үйлэдбэриин социалис харилсаануудые бэхижүүлхэ гэһэн үүргэтэй юм.

Коммунис партяараа зоригжоһон Болгариин ажалшад оронойнгоо экономико хүгжөөхэ хэрэгтэ шэнэ шэнэ амжалта туйлана. Түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэхын, арга боломжонуудаа эрхимээр хэрэглэхын, эд хэрэгсэл ба материалнуудые арьбалхын түлөө орон дотор социалис мүрысөөн улам үргэнөөр дэлгэрнэ.

Оронойнгоо саашанхи хүгжэлтын асари ехэ хараа түсэбүүдые зохёожо боломоор шатада гаранхай Болгари мүнөө урагшаа дабшажа ябана. 1960 онойхитой жэшэбэл, 1965 ондо арадай ажахыда капитальна барилгын һомололго 70 процентээр ехэ болохо, тиихэдэ 1980 ондо 8 дахин ехэ болохо юм.

Болгариин экономико хадаа байгаалиин баялигай, дэлхэйн социалис лагерь дотор байдаг улас хоорондын ажалай хубаарилгын үндэһэн дээрэ хүгжэн һалбарха юм. Манай орон болбол үнгэтэ ба хара металлурги улам үргэдхэн хүгжөөхэ айхабтар ехэ арга боломжотой гээшэ. Электролитическэ зэд үйлэдбэрилгэ ерэхэ жэлдэ дүрбэ дахин ехэдэхэ, туулган—гурба дүрбэ дахин, цинк—4 дахин ехээр, хара металл—300 мянган тонноһоо 4—5 миллион тонно хүрэтэр жэл соо абтадаг байха:

Холын хараата түсэбэй ёһоор хүдөө ажахышье саашадаа ашаг олзо ехэтэй болохо юм. Болгариин хада уулатай газарта хүн бүхэндэ хүртэсын талаар хараха болоо һаа, багашаг газар элдүүрилэгдэхэ болоно. Эгээл иимэһээ хүдөө ажахын хүдэлмэриие саашадань оньһожоруулан, бүхы газараа бүрин хүсэдөөр ашаглахаар, минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэхээр, уһалагдадаг газараа үргэдхэхөөр хараалнабди. Мүнөөнэйхидэ орходоо 1980 ондо хүдөө ажахыда арба дахин ехэ минеральна үтэгжүүлгэ үгтэдэг боло... Гушаад миллион декар... тороо уһалагдадаг газ... гэдхэгдэхэ. Виноград... хинай, саадай, овощн... хынууд иланга ехэ... жөөгдэхэ болоно.

Хүсэһэн, зориһоноо б... хын түлөө, гэгээн ... ерээдүй тээшэ дабшаж... хадаа манай арад К... Программаар зор... агуухэ Советскэ С... дэлхэйн социалис лагер... сэн түгэс дэмжэлгэдэ... лэнэ.

Эбдэршэгүй бол... хани барисаан хадаа... арадай эгээн үнэтэй ... мүн. Манай ороной ... водууд, фабриканууд, ... станцинууд энэ агууе... харилсаанай үрэ ду... агуухэ Советскэ Сою... һаламжаар байгуул... юм. Эгээл иимэһээ ... арад эгээн үнэн сэхэ ... ба хани нүхэр болохо ... тэ хизааргүй дуратай ... Арадуудай хоорондохи ... рамдалай түлөө, хү... түлөө, гэгээн гэрэлтэ е... түлөө хамтадаа тэм... Замбуулин түбиие ... абаха талаар СССР-... лаһан шэнэ амжалты... арад өөһэдын амжалт... тээр харана.

Социалис оронуудай ... түгэс хани харилсаан ... жа Болгари социализм... гуулха, тиигээд үшөө ... дабшажа, гэгээн гэрэл... мунизмда ерэхэ!

Болгариин Арадай Республикын нислэл — Софи. Ленинэй нэрэмжэтэ талмай.
ТАСС-ай фотохро...

Түсэбөө үлүүлэн

Горкоопторгын хүдэлмэрилэгшэд Шэтын областиин кооператорнуудтай мүрысэхэ зуураа, комиссионно худалдаа наймаа эмхидхэхэ социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэнэ. Эдеэ хоол наймаалха түсэбынь һара бүри үлүүлэн дүүргэгдэнэ.

Энэ жэлэй август һарын түсэб мүн лэ үлүүлэн дүүргэгдээ. Горкоопторгын наймаалагшад августда түсэбөөр хараалагдаһанһаа 12 мянган түхэригэй эдеэ хоол үлүү ехээр наймаалба. Август соо 20 гаран тонно гахайн саала, 130 тонно орооһо, элдэб зүйлэй консервэнүүдые худалдаһан байна. Улаан-Үдын 10-дахи, 3-дахи магазинуудай наймаалагшад эдеэ хоол худалдалгын талаар түрүү һуури эзэлжэ ябана. Мүнөө үедэ Горкоопторгын магазинуудта овощ, хартаабха, мүн бусадшье эдеэ хоол элбэгээр наймаалагдана. **К. ДИМОВ.**

Энээниие мэдэхэ гүт?

Юундэ „меринос"хонин гэдэг бэ?

«Меринос» гэһэн үгэ «мерино» гэжэ испан үгэһөө гараа юм гээд зариман хэлсэдэг. Харин энэ үгэмнай «майоринус» гэжэ латиин үгэһөө гараһан байна. Бэлшээри, мал харууһалгые хинан шалгадаг нютагай албатан урдань тиигэжэ нэрлэгдэдэг байгаа. Мүн энэ үгэ нүүдэл ажаһуудалтай «бени моринос» гэдэг бербер яһатанһаа гараһан угтай гэжэ зариман тухайлдаг. Тэдэ яһатан арабуудтай сугтаа Испани ерэжэ, хонин ажал эрхилһэн түүхэтэй.

ЮРЭ БУСА ГОЛ

Грецидэ Авиар гэжэ гол бии юм. Энэ багахан гол юугээрээ һонирхолтойб гэхэдэ, нэгэ суудхын турша соо далай тээшэ хоёр дахин, далайһаа һөөргөө хоёр дахин урдадаг юм. Тэрэ гол 6 часай турша соо далай руу, нүгөө 6 час соонь һөөргөө урдадаг. Нютагай хүн зон голой ямар зүг тээшээ урдажа байһаарнь сагаа тодорхойлдог.

ҺОНИРХОЛТОЙ БОРОО

Бороо хура элдэб янзаар ородог байна. 1933 оной зун Алас Дурна зүгтэхи Кавалерово тосхон шадар бороогой ороходо, далайн медузанууд тэнгэриһээ уналсаа. Тэдэнэр хаанаһаа тэнгэридэ гараа гээшэб? Бороогой орохын урда тээ газаа далай дээрэ хуй һалхин ехэ хүсэтэйгөөр боложо, медузануудые тэнгэридэ дэгдээгээ гэжэ эрдэмтэд элирүүлээ.

Болгариин ажалшад ехэ һайндэрөө угтана

СОФИ, сентябриин 7. ТАСС-ай корреспондент К. Орлов мэдээсэнэ:

Болгариин хото, городууд һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэнхэй. Орон дотороо фашис даралтын усадхагдаһаар 18 жэл гүйсэһэнэй ойдо зорюулагдаһан олон лозунгнууд, плакадууд хадагданхай. Хаа хаанагүй улаан тугууд намилзана.

Эрхэ сүлөөгөө олоһон үдэрөө Болгариин ажалшад ажалай шэнэ амжалтануудаар угтажа байна. Ехэ һайндэрэй— сентябриин 9-нэй хүндэлэлдэ арадай ажахын түсэб болзорһоонь уридшалан дүүргэхэ социалис мүрысөөн дэлгэрээ.

Тиигэжэ Родопско уурхайн шахтернууд агуухэ һайндэрэй хүндэлэлдэ жэлэйнгээ түсэб дүүргээд, түсэбһөө гадуур жэлэй эсэслэтэр хэды мянгаад тонно руда үгэхөөр шиидэбэ. «Георгий Дамянов» гэдэг зэд хайлуулдаг комбинадай хүдэлмэришэд найма һарынгаа түсэбые дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 3,5 миллион лев хэмжээнэй продукци гаргаба.

Мүнөө үедэ Болгариин городуудта, тосхонуудта, фабрика, заводуудта һайндэрэй урда тээхи баяр ёһололой суглаанууд үнгэргэгдөө.

Энэ жэлдэ Болгариин арад зон өөрынгөө һайндэрые илангаяа баяр баясхалантайгаар угтажа байна. Болгариин коммунис партиин VIII съезд ноябрьда үнгэргэгдэжэ. Болгариин Арадай Республикын хүгжэхэ хорин жэлэй түсэб баталагдаха юм. Иигэжэ социализм байгуулха программа дүүргэгдэжэ, социализмһаа коммунизм тээшэ хүгжэхэ түсэб баталагдаха байна бшуу.

Хани ёһоной туһаламжа

ДЕЛИ, сентябриин 7. (ТАСС). «Машиноэкспорт» гэдэг бүхэсоюзна нэгэдэлэй, Бихар штадай энергетическэ управлениин хоорондо үсэгэлдэр Патна городто хэлсээн баталагдаба. Энэ хэлсээнэй ёһоор, тус городто Советскэ Союзай техническэ туһаламжаар 400 мянган киловатт хүсэтэй теплоэлектростанци баригдаха юм. Энэ электростанциин проектые Советскэ Союзай мэргэжэлтэд зохёохо, тусхай түхеэрэлгэнүүдыень үгэхэ байна.

Бихар штадай главна министр Б. Н. Джха, СССР-һээ Индидэ байдаг элшэн сайд И. А. Бенедиктов, совет эндэхэг тусхай тушаалтай хүнүүд хэлсээ баталха үедэ байлсаба.

Мүнөө үедэ Индидэ бариггдажа байһан эгээ хүсэтэй электростанцинуудай нэгэниинь энэ ехэ барилга болохо юм.

Энэ хэлсээе баталха үедэ Бихар штадай правительствын түлөөлэгшэ Советскэ Союзда ехэ баяр хүргэбэ. Индиин экономикые хүгжөөхэ хэрэгтэ Советскэ Союз туһаламжа хүргэдэг. Энэ электростанци Бихар штадта ехэ удха шанартай байха гээд тэрэ хэлэбэ.

Бразилиин арадай һайндэр

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО, сентябриин 7. ТАСС-ай корреспондент Н. Артюшенков мэдээсэнэ:

Ипирангын үндэр гүбөө дээрэ, гоё һайхан Сан-Пауло гэдэг парк соо гайхамшагта хүшөө бии юм. Бразилиин бэеэ даанхай байдалтай болоһоной хүндэлэлдэ энэ хүшөө бодхоогдоһон түүхэтэй. 140 жэлэй саада тээ, сентябриин 7-до Бразилиин арад зон Португалиин колонизаторнуудай 300 жэл үргэлжэлһэн дарлалтаһаа сүлөөрһэн байна.

Тиигэжэ Бразилиин арадай бэеэ даанхай байдалтай болоһоной ехэ һайндэр сентябриин 7-до тэмдэглэгдэдэг заншалтай. Бразилиин арад зон бэеэ даанхай байдалтай болоһонһоо хойшо 140 жэл үнгэрһэнэй ойе ехэ амжалтануудаар угтажа байна. Оронойнь промышленность хүгжэнэ, тэрэнэй уласхоорондын харилсаанууд улам үргэдэн бэхижэнэ. Арадуудай бэеэ даанхай байдал хүндэлхэ, тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархагүй гэһэн ёһо гуримые Бразилиин правительство бэелүүлдэг байна. Тиигэжэ Бразилиин уласхоорондын нэрэ хүндэ дээрэ үргэгдэнхэй.

Аргентинын национальна конгресс тараагдаа

БУЭНОС-АЙРЕС, сентябриин 7. (ТАСС). Национальна конгрессэй тараагдаһан тухай декредые правительство үсэгэлдэр гаргаа. Тиигээд 1963 оной октябриин 27-до президентые, вице-президентые, провинцинуудай губернаторнуудые һунгаха шиидхэбэри правительство гаргаһан байна. Гадна Национальна конгресс, провинцинуудай хуули гаргаха органууд һунгагдаха.

США-гай гүр... департамент... түлөөлэгшэ Джо... Рин пресс-конф... хэбэ

ВАШИНГТОН, се... 7. (ТАСС). СССР-э... тельствын США-гай, ... Францийн правитель... та эльгээһэн ното со... гүрэнүүдэй хорото ... тухай заагдаһан юм. Баруун Берлиндэ то... шахардуу байдалай ... Холбоото Штадай х... хы бүлэглэлнүүд х... гүй гэһэн һэдэлгэ... США-гай гүрэнэй де... тын түлөөлэгшэ Джо... үсэгэлдэр пресс-к... хэжэ, Холбоото Ш... мэдүүлгэ тунхаглаа... үедэ Баруун Берлин... доһон шахардуу ша... далай түлөө Америк... тельство харюусаха... тэндэнь тэмдэглэг... рүүн Берлиндэ то... байдал советскэ нот... рүүгаар харуулагда... мэдүүлгэ соонь з... Германи, Берлин т... ветскэ Союз ү... дүүргэжэ шадахагү... гэжэ Америкын ту... шаалтай хүнүүд хү... маг үгэ тараана... үнэндөө баруун гүр... Германи тухай ү... дүүргэнэгүй.

Редакторай орло...
М. Н. Н...

Манай адрес, телефон...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 2... ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора -- 46-32, зам. реда... 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной ... пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советско... тельства—47-59, промышленности, транспорта, инфо... 35-14, культуры, литературы и искусства—34-0... и рабселькоров—40-49, отдел переводов и корр... —35-95, бухгалтерия —37-32. Для между... переговоров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ... Бурятской АССР.

Н00972. Зак. ...